O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV.№

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ • Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • uzasziyoli@list.ru • 2006-yil, 29-sentabr • № 39 (3868)

1 октябр — Ўқитувчилар ва мураббийлар куни

УСТОЗГА ТАЪЗИМ

Энди тетапоя қилаётган гўдакнинг қўлидан тутишади, бу — илк қадамларни равон босишга ундаш. Тили чиқаётган болага энг аввал содда ва зарур сўзлар ўргатилади. Бу эса, атрофидагилар билан чамбарчас алоқанинг рамзи. Бундай тарбия ота-онанинг ўз жигарбандига берган дастлабки сабоқлари бўлади.

Худди шундай, инсонга илму маърифатдан дарс бериб, тўғри йўл кўрсатиш устозларнинг зиммасида. Мактабдаги бошланғич дарсларда муаллимнинг меҳри, болажонлиги биринчи навбатда кўзга ташланади. Кейинчалик, бола улғайиб ўз-ўзига ишончи ортганда, бу хислатлар ёнига талабчанлик ҳам қўшилади. Шундан бошлаб ёш авлод ўзига билдирилаётган ишонч-эътиборни ҳис этади. Демакки, тарбия ва таълим сўзлари чинакамига уйғунлашади.

Мана шундай заҳмат ичида юриб, бу машаққатлардан роҳатланиш, завқ туйиш фақатгина мураббийларга хос. Бутун дилу жонини, илму тажрибасини шогирдига бериб, эвазига "Раҳмат, устоз!" деган биргина рағбат оладиган хоксор инсон ҳам мураббий. Миннатдан узоқ, икки оғиз илиқ гапга, айниқса, шогирди ҳақида бўлса, ёйилиб-яшнаб яшайдиган меҳрибон ҳам шу.

Эҳтимол, бошқа касб эгалари, дейлик, иқтисодчилар, олимлар, сиёсатчилар феъл-атвори жиҳатдан фарқланар. Аммо умрини шогирдларига бағишлаган муаллимлар ҳамма юртда бир хил — меҳрибон ва куюнчак.

Биз йўқлов учун ҳамиша бир сабаб кутиб ўрганганмиз. Мана, бу сафар ҳам азиз устозларнинг, муҳтарам муаллимларнинг байрами арафасида дил изҳор қиляпмиз. Аммо барибир, хурсанд бўлиш керакки, бизда ана шундай йўқлов куни бор. Майли-да, бир кунимизни бўлсин, заҳматкаш мураббийларга бағишлайлик. Чунончи, бизнинг бир марта айтган илиқ сўзимизни улар бир умр кўзларига тўтиё қилади. Улар ана шундай меҳри дарё, беминнат Инсонлардир.

Байрамингиз қутлуғ бўлсин, азиз устозлар!

Тошкентдаги мусиқа коллежи ўқитувчиси Гулнора САМИҚОВА.
Муҳаммад АМИН (ЎзА) олган сурат.

МАТБУОТ ВА ЖАМИЯТ

Оммавий ахборот воситаларини ривожлантириш, мустақиллиги ва эркинлигини таъминлаш — мамлакатимизда амалга оширилаётган демократик янгиланишлар жараёнининг муҳим таркибий қисмидир. Мустақиллик йилларида бу борада кенг кўламли саъй-ҳаракатлар амалга оширилди. Ахборот воситалари фаолиятининг ҳуқуқий асослари яратилди, соҳа учун кадрлар тайёрлаш тизими такомиллаштирилди, мустақил матбуот шаклланиши ва ривожланиши учун шарт-шароитлар вужудга келди. Амалга оширилган ишлар самараси ўлароқ, бугунги кунда мамлакатимизда мингга яқин газета-журнал, теле-радиоканаллар, ахборот агентликлари ва интернет нашрлари фаолият олиб бормоқда.

Бугунги кунда оммавий ахборот воситаларининг мамлакатимизда амалга оширилаётган янгиланишлар, фуқаролик жамияти қурилишида тутган ўрни қандай? Улар бу жараёнда қай даражада фаоллик кўрсатмоқдалар? Улар олдида турган муаммо ва вазифалар нималардан иборат?

Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситаларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди томонидан ташкил этилган "Фуқаролик жамиятининг қурилиши жараёнида оммавий ахборот воситалари фаолиятини ривожлантириш ва фаоллаштириш" мавзуидаги медиа форум шу масалага бағишланди.

Мамлакатимизнинг турли ҳудудларидан ташриф буюрган ОАВ вакиллари, соҳа мутахассисларининг семинар-тренинг шаклида ўтган медиафорумда Жамоат фонди директори Ж.Ҳакимовнинг маърузаси тингланди, фуқароларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш, Ўзбекистонда амалга оширилаётганислоҳотларни чуқурлаштириш жараёнида ОАВнинг иштирокини кенгайтириш, қўллаб-қувватлаш, нуфузини ошириш ҳамда ахборот агентликлари, матбуот ва интернет нашрларини жамият ҳаётида кечаётган жараёнлар ҳақидаги холис ва ҳаққоний, таҳлилий жиҳатдан юксак савияда ёритилган материаллар билан бойитиш, бозор иқтисодиёти шароитида таҳририятлар дуч келаётган муаммолар тўғрисида фикрлашиб олинди. Илғор босма нашрлар фаолияти асосида ахборот-таҳлилий материалларни тайёрлаш масалалари муҳокама қилинди.

Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситаларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди ахборот агентликлари, босма ва интернет нашрлар фаолиятини грант танловлари ўтказиш йўли билан қўллаб-қувватлаб келмоқда. Ҳозирги кунда 10 дан ортиқ босма ва интернет нашрлар фонд грантлари асосида фаолият олиб бормоқда. Медиафорум доирасида фонднинг навбатдаги грант танловлари ғолиблари эълон қилинди ва уларга сертификатлар, шунингдек лойиҳаларни амалга ошириш учун фонд томонидан ажратилган компютер, принтер, сканер, рақамли фотоаппарат каби техника воситалари топширилди.

Медиа-форум ишида мустақил босма ОАВ ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш жамоат фонди васийлик кенгашининг раиси, Ўзбекистон Қаҳрамони А.Орипов, Матбуот ва ахборот агентлиги бош директори ўринбосари Ў.Жўраев, манфаатдор вазирликлар, халқаро, жамоат ва нодавлат ташкилотларнинг вакиллари, мамлакатимизда аккредитациядан ўтган хорижлик журналистлар ва маҳаллий оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этишди.

Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди матбуот ва интернет нашрларда жамият ҳаётида кечаётган жараёнларни холис ва ҳаққоний, таҳлилий жиҳатдан юксак савияда ёритувчи материаллар кўламини ошириш, босма нашрларни шаклан ва мазмунан такомиллаштириш, уларнинг жаҳон стандартларига мос ривожланиши, дунё ахборот майдонида ўз ўрнини эгаллаши, рақобатбардош бўлиши, нуфузи ошишига кўмаклашиш, журналистларнинг касб маҳоратини ошириш, нашрлар ўртасида ижодий алоқаларни йўлга қўйиш, тажриба алмашишга ёрдам кўрсатиш, иқтидорли муаллифларни рағбатлантириш мақсадида газета, журналлар, интернет агентликлари ва нашрлари ўртасида "Эътироф" танловини эълон қилади.

Танлов номинациялари:

- *энг яхши ижтимоий-сиёсий газета;*
- *энг яхши иқтисодий нашр;*
- *энг яхши спорт нашри;*
- *энг яхши болалар нашри;*
- *газета-журналнинг энг яхши дизайни;*
- *энг яхши интернет-агентлиги ва нашри.*

ДИҚҚАТ: ТАНЛОВ!

Танловни ўтказиш тартиби ва шартлари

Ғолиблар 2006 йилнинг 1 сентябридан 2007 йилнинг 1 сентябригача олиб борган фаолияти натижаларига кўра аниқланади.

Танловда ғолиб чиқиш учун қуйидаги мезонлар белгиланган:

- *иштирокчи ижодининг ўз йўналиши бўйича оммавийлиги;*
- *материалларнинг ранг-баранглиги ва долзарблиги;*
- *бадиий-эстетик безатилиши.*

Танлов иштирокчилари фаолияти нуфузли экспертлардан ташкил этилган ҳайъат томонидан баҳоланади.

Танловда қатнашиш истагини билдирган таҳририятлар Жамоат фонди дирекциясига ёзма равишда мурожаат қилишлари лозим.

Ғолибларни тақдирлаш

Танлов анъанавий бўлиб, ғолиблар ҳар йили сентябр ойида, Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди томонидан ташкил этиладиган медиафорум доирасида эълон этилади.

Ҳар бир номинация бўйича танлов ғолиби Жамоат фонди кўмагида МДҲ мамлакатларининг нуфузли оммавий ахборот воситаларида малака ошириш ва тажриба алмашиш имкониятига эга бўлади.

Танловда қатнашиш учун аризалар ушбу эълон матбуотда чоп этилган кундан бошлаб қуйидаги манзилда қабул қилинади: 700129, Тошкент ш., Алишер Навоий кўчаси, 30, 3-қават, 5-хона.

Ташкилий қўмита

МАЪНАВИЯТ — КЕЛАЖАК ПОЙДЕВОРИ

Ёзувчилар уюшмасида

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси фаолларининг навбатдаги йиғилишида Президентимизнинг яқинда қабул қилинган "Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида"ги қарорида кун тартибига қўйилган вазифаларни бажариш юзасидан ижодкор зиёлиларнинг вазифалари муҳокама этилди. Йиғилишни уюшма раиси, Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов олиб борди.

Мазкур қарорда алоҳида таъкидланганидек, Ватанимиз мустақиллигини, миллий қадриятларимиз, анъана ва урф-одатларимизни асраб-авайлаш, халқимиз, айниқса, ёш авлод қалби ва онгига она юртга муҳаббат, истиқлолимиз ғояларига садоқат туйғуларини чуқур сингдириш масаласи бугунги кунда алоҳида аҳамият касб этмоқда. Мустақиллик йилларида Президентимизнинг маънавий-маърифий ва мафкуравий ислоҳотларга доир бир қатор Фармон ва қарорлари эълон қилинди. "Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида"ги қарорнинг қабул қилиниши бу борада олдимизда турган муҳим ва долзарб вазифаларни амалга оширишда дастуриламал бўлади.

Фаоллар йиғилишида маънавият ва маърифат тарғиботи йўналишида уюшма аъзолари бир қатор хайрли ишларни амалга ошираётганликлари таъкидлаб ўтилди. Бу ишда ижодкорлар ҳарбий қисмларда, меҳнат жамоаларида, олий ва ўрта махсус таълим муассасаларида, маҳаллаларда аҳолининг турли қатламига мансуб кишилар билан бевосита учрашиб, жонли мулоқот олиб бораётганлари эътиборга моликдир. Уюшма муассислигидаги адабий-бадиий нашрлар саҳифаларида ёзувчиларимизнинг долзарб мавзудаги чиқишлари мунтазам эълон қилинмоқда. Хусусан "Жаҳон адабиёти" журнали саҳифаларида жаҳон адабиёти дурдоналари бевосита аслиятдан таржима қилиниб ўқувчиларга ҳавола этилаётгани мақтовга лойиқдир. Биргина жорий йилнинг ўзида ушбу журналда соҳибқирон Амир Темур, Алишер Навоий тўғрисида туркум мақолалар, бадиий асарлар эълон қилинганлиги адабиёт ихлосмандларига яхши совға бўлди. "Шарқ юлдузи" журнали фаолиятида ҳам ижобий ўзгаришларни кузатиш мумкин. Устоз Пиримқул Қодировнинг "Тил ва эл" ҳамда "Амир Темур сиймоси" рисолаларини ўқувчилар мамнуният билан кутиб олишди. Романнавислик ва драматургия соҳаларида ҳам яхши натижалар кўзга ташланмоқда.

Шу билан бирга, йиғилишда уюшма фаолиятида маълум камчиликлар ҳам мавжудлиги таъкидлаб ўтилди. Чунончи, кейинги пайтларда кўп таъкидланаётган бугунги кунимизнинг маънавий қиёфаси, замонавий қаҳрамони сиймосини яратиш муаммоси ҳамон очиқ турибди. Бугунги мураккаб дунёнинг мураккаб қиёфасини, мустақил Ўзбекистонимизнинг жаҳон ҳамжамиятидан муносиб ўрин эгаллаётганини акс эттирадиган, ёш китобхонларга ҳаётда ўз йўлларини топиб олишда ёрдам бера оладиган бадиий асарларнинг камлиги сезилиб турибди. Бадиий адабиётга, хусусан ёшлар шеъриятига янги истеъдодларнинг кириб келиши қониқарли эмас. Уюшма ташаббуси билан Жиззах ва Қорақалпоғистонда, бошқа вилоятларда ўтказилаётган анъанавий семинарлар, баҳс-мунозаралар, "Ҳуррият наволари" туркумидаги шеърият кечалари, Олий адабиёт курсининг ташкил этилиши қувонарли, албатта. Аммо, бу билан қаноатланиб қолиш мумкин эмас. Адабиётшунос олимларимиз бугунги кунда ёшлар ижодини ҳар жиҳатдан холис баҳолаб, уларнинг ютуқ-камчиликларини ўз вақтида кўрсатиб беришлари зарур. Шу жиҳатдан қараганда, "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетасида эълон қилинган бир туркум қизиқарли чиқишларни эътироф этиш мумкин. Аммо, вазифа шундан иборатки, бундай чиқишларга мунтазамлик руҳини бағишлаш, адабий танқидни мониторинг мавқеига етказиш лозим.

Ижодкор зиёлилар, хусусан шоир ва адибларимиз жамият ҳаётида ҳар жиҳатдан фаол бўлишлари, маънавий тарғибот ишидан четда қолмасликлари керак. Бу ишга ёшларни янада кенг жалб этиш зарур.

Бугун мустақил мамлакатимизнинг халқаро миқёсдаги алоқалари, хусусан маданий-маърифий алоқалар тобора кенгайиб бораётгани ҳаммамизга аён ҳақиқат. Аммо, таассуфки, бу мавзу ҳозирча ижодкорларимиз назаридан четда қолмоқда. Ёзувчилар уюшмаси катта маънавий салоҳиятга эга бўлган жамоатчилик ташкилотидир. Ёзувчи сўзи ҳамиша одамларни эзгуликка, яратувчанликка даъват этган. Бинобарин, бундай салоҳиятдан самарали фойдаланиш зарур.

Уюшма олдида турган яна бир муҳим вазифа шундан иборатки, ёш истеъдодлар, иқтидорли қаламкашларни кашф этиш, уларга ҳар жиҳатдан ёрдам кўрсатиш, зарур ҳолларда масъул лавозимларга тавсия этиш лозим. Бунда ана шу ёшларнинг биринчи навбатда истеъдоди, ўз тенгдошлари орасидаги обрў-эътибори, мамлакат ва миллат келажагига қандай хизмат қилиши мумкинлиги эътиборга олинмоғи керак. Бу ҳақда ҳамиша қайғуришимиз, ортимиздан келаётган ёш ўринбосарларимизга тўғри йўл кўрсатишимиз, уларни улуғ устозлар сабоқларидан баҳраманд этиб, янглиш йўллардан асрашимиз керак.

Йиғилишда сўзга чиққан Ўзбекистон халқ ёзувчиси Пиримқул Қодиров, Ўзбекистон халқ шоирлари Маҳмуд Тоир, Иқбол Мирзо, республика Маънавият тарғиботи маркази раҳбари Минҳожиддин Мирзо ва бошқалар ўз сўзларида ижодкорлар олдида турган бугунги масъулиятли вазифалар, мамлакатимиз раҳбарияти томонидан кўрсатилаётган ғамхўрлик тўғрисида фикр юритдилар.

Йиғилишда ташкилий масалалар ҳам кўриб чиқилди. Минҳожиддин Мирзо республика Маънавият тарғиботи марказининг раҳбари этиб тасдиқланганлиги муносабати билан Ёзувчилар уюшмаси раисининг ёш ижодкорлар билан ишлаш бўйича ўринбосари — "Шарқ юлдузи" журнали бош муҳаррири лавозимларидан озод этилди.

Ўзбекистон халқ шоири Иқбол Мирзо Ёзувчилар уюшмаси раисининг ёш ижодкорлар билан ишлаш бўйича ўринбосари этиб тасдиқланди.

Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари Сирожиддин Саййид ўриндошлик йўли билан "Шарқ юлдузи" журналининг бош муҳаррири этиб тайинланди.

Фаоллар йиғилишида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси Хайриддин Султонов иштирок этди.

БОҚИЙ МЕРОС

Ўзбекистон халқ рассоми, академик Рўзи Чориев бетакрор асарлари билан нафақат Марказий Осиёда, балки жаҳонда ном қозонган эди.

Сурхон диёрида туғилиб ўсган моҳир рассом ўз асарларида юртимизнинг жанубида яшовчи, қуёш тиғида тобланган инсонларни тасвирлайди. Рўзи Чориевнинг заррин, тилларанг бўёқлардан кўпроқ фойдаланган бежиз эмас.

Сурхондарё вилояти ҳокими А.Эшмуродовнинг ташаббуси билан тасвирий санъат асарларини авайлаб-асраш, уларни авлоддан-авлодга етказиш, ёшларимизнинг ушбу санъатга бўлган қизиқишларини ошириш мақсадида вилоят қўғирчоқ театрида Рўзи Чориев асарлари галереяси ташкил этилди.

Рассомнинг боқий мероси бўлмиш асарларини таъмирлаш ва багет (ром)ларини алмаштириш унинг шогирди, сариосиёлик рассом Искандар Хўжаевга насиб этди. Багетларни ясашда ва безашда уста Эргаш ака Қосимов жонбозлик кўрсатди.

Рассомнинг портрет, пейзаж ва натюрморт жанрларида яратилган 62 асари қайта таъмирланиб, вилоят маркази — Термиз шаҳридаги Қўғирчоқ театрида ташкил этилаётган галереяга тақдим этилди.

Машҳур рассомнинг автопортрети, "Сурхон замини одамлари" туркуми, "Маҳалла оқсоқоли", "Кореялик аёл", "Пошхуртлик чўпон", "Омонхона қўриқхонаси", "Термизлик гўзаллар", "Балиқ овида", "Алишер Навоий" ва бошқа ўнлаб дурдона асарлари галереядан ўзининг муносиб ўрнини топаётгани рассомнинг минг-минглаб мухлисларини мамнун этмоқда.

Анвар МУРОДОВ

***СУРАТЛАРДА:** мусаввир И.Хўжаев Рўзи Чориев автопортретини таъмирлаш жараёнида; рассомнинг "Донишманд" деб номланган асари.*

Экотуризм

ЮРТИМИЗ ДУНЁ НИГОҲИДА

Жаннатмонанд юртимиз тарихий обидалари, бетакрор манзараларию таббиий гўзаллиги билан ҳамиша хорижий сайёҳлар эътиборини тортиб келган. Айниқса, мустақиллик йилларида қайта таъмирланган, кўркига кўрк қўшилган улуғ қадамжолар, мақбараю миноралар, илғор меъморчилик андозаларида қад ростлаётган иншоотлар ҳар қандай кишининг кўзини қувонтириши шубҳасиз.

Куни кеча "ЭКОСАН" жамғармаси, "Ўзбектуризм" Миллий компанияси, Ўзбекистон хусусий сайёҳлик ташкилотлари уюшмаси, "ЭКОСАН-ТУР" халқаро Маркази ва "Камолот" Марказий кенгаши ҳамкорлигида ташкил этилган "Туризм ва экотуризм барқарор ривожланиш мақсадида" шиори остида экофестивал бўлиб ўтди. Бутунжаҳон туризм кунига бағишланган мазкур анжуман Президентимизнинг "Ўзбекистон Республикасида 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорининг бажарилишини таъминлаш мақсадида ўтказилди.

Экофестивал доирасида пойтахтимизда фаолият олиб бораётган кўплаб туристик фирма ва компаниялар, меҳмонхона ва музейлар томонидан ташкил этилган кўргазмада мамлакатимизнинг туризм соҳасидаги салоҳиятини, туристик хизматларни, бой табиатимиз гўзаллигини акс эттирувчи ҳамда тарихий ва архитектура аҳамиятига молик турли экспонатлар, халқ ижодиёти намуналари, фотоэкспозициялар намойиш этилди.

"ЭКОСАН" раиси Ю.Шодиметов экологик туризм атроф-муҳитни муҳофаза қилишнинг самарали жиҳати, барқарор ривожланишнинг муҳим омили эканлигини таъкидлади.

Шунингдек, тадбирда "Туризм ва экотуризм мавзусига бағишланган энг яхши реферат" деб номланган талабалар ўртасидаги кўрик-танлов тақдимоти ҳам бўлиб ўтди.

М. МИРСОВУРОВ

ҲАШАРЧИЛАР ҲУЗУРИДА

Танти ва ҳалол бободеҳқонларимизга бугунги долзарб дамларда шаҳар ва қишлоқларимизнинг минг-минглаб ҳашарчилари яқиндан ёрдам беришмоқда.

Миришкор туманидаги ўнлаб фермер хўжаликлари кам ишчи кучи билан пахтадан юқори ҳосил етиштирдилар. Бу ҳосилни тезроқ хирмонларга уйиш ишига Қарши педагогика коллежи талабалари ўз ҳиссаларини қўшишмоқда. Рўзмат Ғоипов номидаги фермерлар массивида талабаларга барча шароитлар яратиб берилгани уларнинг иш унумига унум қўшмоқда. Дилдора Ўзбекова, Моҳира Абдураҳмонова, Малика Эшбобоева, Алфия Ҳалимова, Гулноза Ҳазратқулова сингари талаблар ҳар куни юз килодан ошириб пахта теришмоқда.

Кенг пахтазорлар узра оқшом қўнганда далалар узра куй-қўшиқлар янграйди. Коллежнинг "Зиё" бадиий ҳаваскорлик дастаси томонидан ташкил этилаётган учрашувларни ҳашарчилар интизорлик билан кутишади.

Яқинда шундай учрашувлардан бири "Юлдуз" фермер хўжалиги далаларида бўлиб ўтди. Бу сафар ёшлар даврасига ижодкорлар ҳам ташриф буюришди. Шоирлар Исмоил Тўхтамишев, Нилуфар Умарова, Бўритош Носироваларнинг дил сўзлари, ўқиган шеърлари ёшлар ғайратига ғайрат қўшди.

O'ZSANOATQURILISHBANK
KO'PLARNI TANISHADI —
MUNOSIBLARNI TANLASHADI!
Tel: 120-45-01, 120-45-82, 120-45-05;
Faks: 133-34-26
www.uzpsb.uz e-mail: info@uzpsb.uz
Хизматлар лицензияланган

Ёзувчилар пахта далаларида

ФЕРМЕРНИНГ ШАШТИ БАЛАНД

Фарғона далаларида олтин куз нафаси кезиб юрибди. Оппоқ чаманларга айланган пахтазорларда терим завқ-шавқи авжида. Ҳар бир қишлоқ меҳнатчиси пахтакорга мададкор бўлишни ўзининг бурчи деб билади. "Бугун қанча терилди?", "Режамиз қанчага етди?" каби саволлар эса суҳбатларнинг бош мавзусига айланган. Бир гуруҳ ижодкорлар вилоят далаларига амалга оширилаётган ишлар билан танишдилар.

Ёзёвон деганда дафъатан кўз ўнгингизга чўл тумани, ўркач-ўркач қум барханлари келади. Лекин Ёзёвонда ҳозир барханлар тугул, оддий бўш ерни ҳам тополмайсиз. Бепоён боғлар, пахта-ю шолизорлар, обод қишлоқлар-у саноат корхоналари юрти бу. Ёзёвон деҳқонларининг миришкорлиги элимизга маълум. Ўтган йили пахта тайёрлаш йиллик шартнома режаларини вилоятда пешқадамлар сафида бажарган асл деҳқонлар бу йил ҳам илғорлар рўйхатининг "аъло"сида.

— Юртбошимиз билан учрашганимизда у киши фермерлик ҳаракатининг ривожи бутун мамлакат иқтисодиётини юксалтиришга хизмат қилишини таъкидладилар. Замонавий фермер ишлаб чиқаришдан топган даромадининг асосий қисмини хўжалигини ривожлантиришга, қишлоққа саноатни олиб киришга сарфлаши лозим. У кишининг бундан мамлакат ҳам, фермернинг ўзи ҳам ютишини айтганлари айни дилимиздаги гап бўлди, — дея сўз бошлади яқинда Президентимизнинг Фарғона вилоятига ташрифи чоғида у киши билан учрашган ёзёвонлик фермер Шарафиддин Исломов. — Юртбошимизнинг дил сўзлари, фермер хўжаликларини тараққий эттириш юзасидан берган ўгитлари ҳар биримизни янги меҳнат ютуқлари сари ундади.

Тумандаги "Ҳумо" фермер хўжалигининг бошлиғи, ғайратчан ва ишнинг кўзини биладиган бу йигит 106 гектар майдонда деҳқончилик қилади. Яқинда пахта тайёрлаш йиллик шартнома режасини бажарган, ҳар гектар ердан 32 центнердан ҳосил кўтарган экан. Пайкалларни айланамиз. Фермер хўжалиги майдонларига пахтанинг "Андижон — 35" навидан экилган. Ғўзалар бўлиқ, ҳар бир тупда ҳали беш-ўн донадан ортиқ етилмаган кўсаклар бор.

— Ёзёвон шароитига "Андижон — 35" нави мос келади. Қўшни фермерларда ҳам шу навга ихлос ортди. Ҳозиргача 50 тонна пахтани уруғликка сотдим. Бизнинг ерлар қумоқ, сувни тез қабул қилади. Агар белгиланганидан ортиқроқ суғориб юборилса, ғўза бўйига авж бериши мумкин. Шу боис, бизнинг ерлар шароитида сувчи маҳоратига кўп нарса боғлиқ. Лекин ғўзаларни кўриб турибсиз, бир текис, сершох, бақувват... Ҳозиргача 113 тоннадан ортиқ пахтани биринчи навларга топширдик. Ҳали далада ҳосил мўл, насиб этса ҳосилдорлигимиз гектарига 40 центнердан ошади, — дейди Шарафиддин, — 48 гектар буғдойзоримиз бор. Режани 110 фоизга бажарганмиз. Шу кунларда дон экишни ҳам бошлаш арафасидамиз...

"Ҳумо" фермер хўжалиги бу йил 80 миллион сўмдан ортиқ даромад олишни мўлжаллаб турибди. Бу даромаднинг 25-30 миллион сўми соф фойда бўлади. Фермер хўжалиги ўз даромадлари ҳисобидан дала шийпони, дам олиш маскани қурган. Аёлларнинг дам олишлари учун алоҳида, барча қулайликларга эга, шинам хоначалар барпо этилган. Дала шийпони олдидаги ҳовузда тиниқ сув мавжланади.

— Ишни ўзимиз билиб қилаямиз. Хўжайин йўқ, — дейди "Рўзибону" фермер хўжалиги раҳбари Араббой Болтаев. — Фермерлик бутун ақл-идрок, қобилиятни аямай, чарчашнималигини билмай ишлашни тақозо этади. Тадбиркор бўлмасанг, иқтисодни юритишни эплай олмасанг ўзингни ҳам, давлатни ҳам қийнаб қўясан.

Араббойнинг гапида жон бор. Тан олиш керак, фермерман деб далага чиққан ҳар бир одам ҳам ишни уддалаётгани йўқ. Кейинги икки-уч йил ичида "Рўзибону" фермер хўжалиги ўз атрофидаги иши юришмаган учта фермер хўжалиги ерларини қўшиб олди. Сабаби маълум: экин парвариши, иш юритишдаги нуноқлик бу хўжаликларни синиш остонасига келтириб қўйганди. Ҳозирда А.Болтаев ихтиёрида 161 гектар экин майдони бор. Унинг 60 гектари дон, 82 гектари пахта билан банд. Бу йил пахтанинг ўзидан 25 миллион сўм атрофида соф фойда олиш кутилаяпти.

Ёзёвон туманида 60 дан ортиқ фермер хўжаликлари мавжуд. Уларнинг аксариятига ишбилармон, деҳқончилик илмини пухта биладиган кишилар раҳбарлик қилишади. Айни кунларда фермерларнинг далаларидан: "Режалар уддаланди!", "Режадан ошириб яна қўшимча пахта топширамиз!" деган хушхабарлар келиб турибди. Ҳа, фермерлик ҳаракати мустаҳкамланиб, тобора оёққа тураётганининг нишонаси булар.

Ақл ёшда эмас — бошда, деган гап ниҳоятда тўғри топиб айтилган экан. Зафаржон ҳам ҳали ёш, ўттиздан энди юқорилаб бораяпти. Лекин деҳқончилик, хусусан, пахтачиликдаги қадамлари ҳавасингизни келтиради. Бўйи ўртадан тик, кулиб турувчи кўзларида самимият мавжланиб турган фермер йигитда ёши катталардаги каби улуғворлик, айни замонда жиддият ҳам акс этиб тургандек эди.

Биз унинг далаларига жамоа аъзоларининг шод-хуррам ва тантанали кунлари эртасига борган эканмиз. Зафаржон бошлиқ фермерлар жамоаси ўз далаларидан 200 тоннадан ортиқ ҳосил териб олиб, йиллик режаларни барвақт адо этибди. Яна гектаридан ўн центнердан пахта ҳосили йиғиштириб олишга қурбимиз етади, дейди у.

Куни кеча Зафаржон Фармоновнинг ҳаётида сира унутилмайдиган воқеа рўй берди. Юртбошимиз Фарғонага ташриф буюриб, қишлоқ хўжалик ходимлари билан учрашганларида ўша тадбирда мана шу Зафаржон ҳам бор эди. Президентимиз вақтининг бир неча дақиқасини мана шу фермерга бағишлади. Фермер йигитнинг сўзларини тинглаб туриб, унга бир умр унутилмайдиган гапларни айтди. Жумладан, ҳисоб-китобни яхши билиш, тадбиркорлик, ташкилотчилик, ягона мақсад йўлида олисларни кўзлаб иш олиб боришга лаёқатли инсонгина ютуқларга қодирдир, деди. Зафаржон Юртбошимиз билан бўлган суҳбатдан боши осмонга етиб даласига қайтди:

— Шундай инсон мен билан суҳбатлашишга вақт ажратди-я, деб теримга сиғмай кетдим, — деди у кўзлари яшнаб, — Юртбошимиз менга бир неча саволлар ҳам берди, жавобимни, фикр-мулоҳазаларимни диққат билан тинглади... Кейин, "Астойдил бўлинг!", деди.

Юртбошимиз назари тушган фермер чиндан ҳам хамиртуриши бутун йигитлардан. У олий маълумотли агроном. Ер билан тиллаша биладиган, ерни ўз йўриғига юргиза оладиганлардан.

Пахтачиликда пешқадамлик қилаётган Зафар Фармонов ғаллачиликда ҳам туманда улоқни олиб кетганлардан эди. У буғдойдан юксак хирмон кўтариб, давлатга 2009 тонна дон сотди. Аъзоларига ҳам уч тоннагача дон берди.

Оққўрғон туманидаги Султон Сегизбоев номли фермерлар уюшмаси далаларида ҳам пахта йиғим-терими қизғин. Бўстонлиқ тумани ҳашарчилари кунига олти-етти тоннага етказиб пахта термоқдалар.

***Суратда:** ҳашарда иштирок этиб, кунига юз килодан ошириб пахта тераётган "Чимён" санаторияси ходимлари Баён Назарова, Отабек Елишев ва Динора Тошевалар.*

П.ЭРГАШЕВ олган сурат.

Кўриб турибсизки, ғалла режаси ҳам, пахта топшириш режаси ҳам ошириб-тошириб адо этилди. Хўш, бу ишлар ўз-ўзидан бўптими? Яхши маълумки, осмондан чалпак ёғиши — афсона. Бу улкан ютуқлар биз баъзан "ҳали бу фермер ёш бола-ку", деб атайдиган йигитнинг қатъият билан иш юритиш салоҳияти, билимдонлиги, кўламларининг кенглиги ҳосиласидир.

Дарҳақиқат, фермер Зафаржон пухта режа, қатъий ҳисоб-китоб билан иш тутади. У давлат мадади билан олтита турли русумдаги тракторларга эга бўлди. Деҳқончиликка оид барча ишларни ўз вақтида, юқорида айтилганидек, ер билан тиллашиб амалга оширишга эришиб келмоқда. Ғўзаниям, ғалланиям турли зараркунандаларга "ем" қилмаслик учун аниқ-тиниқ чоралар кўради. Далаларнинг серсаховатлиги боиси ҳам мана шунда.

Биз ғўза пайкаллари ичида теримчилар Салима Абдуллаева, Жамила Худойберганова, Ойсара Ҳамроалиева, Муҳаббат Ҳамроалиевалар билан учрашиб қолдик. Уларнинг ҳар бири 100-120 килограммдан пахта теришаётганини билдик. Ҳар беш кунда 50-60 минг сўмдан ҳақ олаётганликларини ўз оғизларидан эшитиб, қандингизни уринг, дедик.

Фермер ўз ерининг эгаси эканлигини Зафаржоннинг ушбу гапларидан ҳам англаш мумкин:

— Мен фермер сифатида ўз ҳуқуқларимниям, мажбуриятларимниям биламан. Менга эндиликда кимдир график кўтариб келиб, манави кундан манави кунгача экасан, демайди. Чунки буни — ерларим табиатини ўзим биламан. Қачон ўғит бериш, қачон суғоришим ҳам ўзимнинг ихтиёримда. Қисқаси, буйруқбоз йўқ. Ернинг эгаси ўзим бўлганимдан кейин нима қилиш кераклигини биламан-да".

Зафаржон билан хайрлашарканмиз, у ҳаяжонини босолмай деди:

— Юртбошимиз қўлимдан ушлаб етаклаб юриб, айтган бир гапни умрим бўйи эслаб юрсам керак. У киши: "Астойдил бўлсанг, сени яхши келажак кутади", — дедилар. Ростини айтсам, худди қанот чиқаргандай бўлиб кетдим!

Бу гапга фаришталар омин, деган бўлсин. Президентимиз маслаҳатларига амал қилган Зафар Фармоновга ўхшаган ҳалол, диёнатли, топқир инсонларнинг парвози баланд бўлади.

Дарвоқе, ушбу мақола муаллифларидан бири бўлмиш Охунжон Ҳаким фермер йигит билан хайрлашаётганда, у қаламкашга мурожаат қилиб қолди:

— Домла, сиз дадам билан учрашиб, у киши ҳақида қизиқарли очерк ёзган эдингиз. Шеър ҳам...

— Шунақами? Қачон? Дадангиз ким?

— Дадамизнинг исми шарифи Тўхтасин Фармонов... Ўзбекистонда хизмат кўрсатган пахтакор. Роса таърифларини келтирган эдингиз.

Мақола муаллифи воқеани эслади. 1983 йилда у республика газетаси мухбири сифатида пахта мавсумида Тўхтасин Фармонов бригадасига келган эди. Бригада пахта планини ошириб бажарган бўлса-да, Тўхтасин ака хомуш, ранги-рўйи бир ҳолатда ўтирган экан. Маълум бўлишича, чап қўли билагининг юқорироғидаги осколка ўша куни далада чиқиб кетган экан... Буни қарангки, иккинчи жаҳон уруши жангоҳларида аскар қўлига санчилиб суяк орасида қолиб кетган ва ўттиз-ўттиз беш йил давомида унинг вужудини тарк этмаган қўрғошин ўша куни пайкал орасига тушибди. Ўшанда олтмиш бешларга кирган фронтчи оқсоқолни далага ғизиллаб келган "Тез ёрдам" врачи шифохонасига олиб кета олмабди. "Йўқ, — дебди собиқ аскар. — Бундан баттар роғигаям чидаганмиз..."

Ўша воқеаларни О.Ҳаким очерк қилиб ёзганди. Кейин "Ҳайрат" деган шеър ҳам битган ва бу китобларига ҳам киритилган эди.

— Оқсоқол қалай, бардамми? — деб сўраймиз.

— Бардам, — дейди ўғли — Ҳозир роса тўқсонга кирди. Сизни тез-тез сўрайдилар. Даламизга ҳам келиб турадилар. Ўзингизни чарчатманг десам, қулоқ солмайдилар.

Шу суҳбатдан кейин фермер Зафар Фармоновнинг ишлари нега бунчалик юришиб бораётгани боисини ҳис этдик. Палак яхши-да, палак!

Фарғона далаларида бугун терим суръати юксак. Фарғона йўллари пахта карвонлари билан тирбанд. Фарғоналиклар Ватан хирмонига ўзларининг салмоқли ҳиссаларини қўшиш ниятида тиним билмай астойдил меҳнат қилмоқдалар.

Охунжон ҲАКИМОВ,
Ўзбекистон халқ шоири,
Сайдали ОДИЛОВ,
Алишер ИБОДИНОВ

САОДАТ СОҲИБИ

1 октябр — Ўқитувчилар ва мураббийлар куни

Муаллимлик барча даврларда эъзозли касб ҳисобланган. Бироқ мустақиллик йилларида муаллимнинг обрў-эътибори ҳар қачонгидан ҳам ошди. Мамлакатимизда ҳар йили 1 октябр — Ўқитувчилар ва мураббийлар куни, деб эълон қилинди. "Ўзбекистон халқ ўқитувчиси", "Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси", "Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган халқ таълими ходими", "Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган спорт устози" каби фахрли унвонлар таъсис этилди. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури эса янги замон эҳтиёжларини юракдан ҳис этаётган минг-минглаб мураббийларимизга ёш авлодни камолот сари йўллашда асосий дастуриламал бўлмоқда.

Қарши педагогика коллежида салкам қирқ йилдан буён ёшларга мураббийлик қилиб келаётган Эркин Кенжаев ҳам қалби дарё устозларимиздан биридир. У олий ўқув юртини битиргандан бери ана шу даргоҳда кимё-биология фани муаллими сифатида фидокорона тер тўкиб келмоқда. У қайси курсга дарсга кирмасин, энг аввало, ушбу маърифат ва илм муассасасининг шонли ўтмишидан сўз очиб, талабаларда шундай мўътабар даргоҳда таҳсил олаётганларидан фахр-ифтихор уйғотишга ҳаракат қилади. Педагогика коллежи ҳаётининг барча даврлари эса эзгу саҳифаларга бой. Ташкил топганининг саксон йиллигини нишонлашга тараддуд кўраётган бу даргоҳ ўз бағрида машҳур шоирлару алломалар, маърифат дарғаларини камолга етказганлиги билан ҳар қанча фахр этса арзийди. Ўзбекистон халқ шоирлари Жуманиёз Жабборов, Нормурод Нарзуллаев, Ўзбекистон халқ артисти Икрома Болтаева, генерал-майор Шодмон Умаров, таниқли профессорлар Очил Тоғаев, Аъзам Шерматов, Малла Очилов, Анвар Чориев, Очил Эргашев каби ўнлаб адабиёт ва тил илмининг жонкуярлари, файласуф ва атоқли раҳбарлар шу илм даргоҳида таҳсил олиб, элнинг ардоқли ва эъзозли кишилари бўлиб етишганлари бежиз эмас. Жамоанинг турли йилларда шаклланган ўзига хос илмий ва маънавий муҳити бор. Ана шу муҳитда камол топиш муаллимлар учун ҳам, уларнинг талабалари учун ҳам эзгу идеалларга содиқлик сабоғини олишда алоҳида аҳамият касб этиши шубҳасиз.

— Эзгу идеаллар деганда, мен аввало, миллат дардларига дармон бўла билмоқлик фазилатини, ўз юртинг ва сен номини ғурурла кўтариб юрган она халқинг тарихини чуқур ўрганмоқликни, шавкатли аждодларинг мерос қилиб қолдирган бурч ва вазифаларни теран англамоқликни назарда тутаман, — дейди Эркин ака. — Зеро, буларни билмасдан, англамасдан туриб, бу туйғуларни шахсий фазилатинг даражасига кўтармай туриб ҳақиқий муаллим бўлиш қийин.

Дарҳақиқат, бундай олий мақсадлардан йироқ ҳолда қўлига диплом олган талаба ёш авлоднинг таълим ва тарбия ўчоғи бўлган мактабларда узоқ вақт ўз касбининг фидойиси сифатида ишлаб қололмайди. Бундай энг муҳим масалаларда ёшларга юзаки сабоқ берган муаллим эса ўз умринигина эмас, минг-минглаб фарзандларимиз умрини ҳам беҳуда кетказиши мумкин. Мактабда миллий онг ва шуури шаклланмаган бола катта ҳаётга қадам қўйганида боқимандаликни касб қилиб олса, ўзгалар меҳнати самарасидан таъмагирлик билан кун ўтказишга кўникса, ўша саводи юзаки муаллимнинггина эмас, бошқа муаллимларнинг ҳам меҳнати зое кетган бўлмайдими?

— Муаллимлик ана шундай бебаҳо касб. Шунинг учун ҳам муаллим сабоғидан кўнгли тўлган талаба уни бир умр устоз, дея эҳтиром билан тилга олади. Устозлик даражасига етиш учун эса муаллим олий мактабни битириб, қўлига мўътабар дипломни олганидан сўнг ҳам ҳар куни муттасил ўз илмини бойитиб бориши, изланиши, ижод қилиши, устозлар тажрибасини ўрганиши ва бойитиши зарур.

Эркин аканинг бу сўзлари моҳиятини англайдиган ёшлар эса кўплаб топилади. Хўш, улар бу жиҳатдан Эркин акадан нималарни ўрганишлари мумкин? Устоз тажрибаси ва маҳоратини яхши билган ҳамкасблари унинг вақтли матбуотимиз саҳифаларидаги долзарб чиқишларини, таълим муаммоларига бағишланган қирқдан ортиқ илмий-услубий мақолаларини, уста мураббийнинг анжуманларда жўшиб айтган гапларини мароқ билан сўзлайдилар.

Эркин Кенжаев муаллимлар ва талабалар учун мўлжалланган иккита илмий-услубий қўлланманинг муаллифидир. Кичик мактаб ёшидаги болалар анатомияси, физиологияси ва гигиенасига доир маърузалар тўплами эса ёш мураббийлар учун айниқса қўл келмоқда. Унинг олий тоифали методист-ўқитувчи сифатидаги тажрибалари ҳам коллеж жамоаси томонидан юксак қадрланади. Ўқитувчиларни кадрлар тайёрлаш миллий дастурини бажаришга сафарбар этишга доир тажрибалари ва бу жараёнга раҳбарлик юзасидан кўрсатган саъй-ҳаракатлари туфайли коллежда республика миқёсидаги илмий-назарий анжуманлар ўтказилди.

Кўп йиллар кимё-биология фани ўқитувчиси, ёшлар ташкилоти етакчиси, кундузги ва сиртқи бўлимлар раҳбари, директорнинг ўқув ишлари бўйича ўринбосари вазифаларида фаолият кўрсатиб келган кекса мураббий "Ўзбекистон халқ таълими аълочиси", "Методист ўқитувчи", "Йил ўқитувчиси" каби муносиб унвонлар билан ҳам тақдирланган. Унинг бошланғич синф ўқитувчиларини тайёрлашни такомиллаштириш, табиат фанларини ўқитиш орқали экологик онгни шакллантириш, миллий мактаб концепциясида бошланғич таълим муаммоларига доир илмий-услубий мақолалари республика марказий нашрларида мунтазам чоп этиб келинмоқда. Эркин Кенжаевнинг саъй-ҳаракатлари билан коллежда очиқ дарслар видео тасмалари ҳамда электрон дарсликлар банки ташкил этилди, интернет тизимига уланиш ва ундан самарали фойдаланиш жорий этилди.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида босқичма-босқич амалга оширилиши лозим бўлган вазифаларни коллеж ҳаётига тадбиқ этишда ҳам Эркин ака ёш муаллимларга ўрнакдир. Фан хоналарини янги технологиялар асосида жиҳозлаш, ўқитишнинг техникавий воситаларидан фойдаланишга ҳам ўз ҳиссасини қўшаётир.

Касб байрами арафасида табаррук ёшини нишонлаётган Эркин ака фақат ўзи ишлаётган жамоадагина обрў-эътибор орттириб қолмай, оиласида ҳам юксак маънавий муҳит яратишга муваффақ бўлган пири бадавлат отахонларимиздан. Олти нафар фарзандининг барчаси олий маълумот олган тажрибали мутахассислардир. Уларнинг ҳаммаси элу юрт хизматига камарбаста.

Муаллим сабоқ ва тарбия берар экан, худди заргар нодир маъданга зеб бергани каби ҳар бир қалбга жило ҳам беради, уни комиллик маснадига етказади. Комилликка эришган инсон эса илм йўлида заҳмат чека билмоқлик саодатига ҳам эришган ҳисобланади. Нафақат илм йўлида, айни чоғда, ҳаётда ўз ўрнини топа билмоқлик, эл-юрт корига яраш, Ватан дарди билан яшаш, унинг кўксини обод ва кўркам қилмоқ учун риёзат чекишга ҳам тайёр бўлади. Эркин Кенжаев сингари фидойи муаллимларимиз шундай улуғ бурчнинг соҳибларидир. Уларга бундай ажиб саодат ҳамиша ёр бўлсин, деймиз.

Бўритош НОСИРОВА

Журналларни варақлаганда...

"ГУЛИСТОН", 2006, 4

Журналнинг навбатдаги сонида мамлакатмиз мустақиллигининг 15 йиллигига бағишланган туркум мақолалар эълон қилинган. Маъданшунос Хайрулла Раҳматуллаевнинг "Истиқлол хосияти", Усмон Нусуровнинг "Мунаввар кунларга етган шаҳар", Зумрад Ваҳобованинг "От устидаги аёллар", Норбой Султоновнинг "Ҳунарли эл" сарлавҳали мақолаларида истиқлол шарофати билан юртимизда бўлаётган буюк ўзгаришлар ҳақида сўз боради.

Журнал мухлислари таниқли актёр Боир Холмирзаевнинг "Хиёнат қилмайдиган дўст", Муҳаммаджон Қозоқбоевнинг "Нигинанинг дил қўшиқлари", Маҳфуза Йўлдошеванинг "Меҳр кўзда" мақолаларини, шунингдек, Вафо Файзуллонинг Ўзбекистон халқ ёзувчиси Тоғай Мурод хотирасига бағишланган "Абадият" эссесини, жаҳонда машҳур шоир Имант Зиедониснинг Матназар Абдулҳаким таржимасидаги шеърларини, франциялик санъатшунос Фредерик Фернининг ўзбек рассоми Доимо Раҳмонбекова ижоди ҳақидаги "Доимо" мақоласини (Аъзам Обидов таржимасида) қизиқиш билан ўқишлари мумкин.

Журнал саҳифаларида, шунингдек, таниқли қозоқ шоири Ҳамза Кўктанлининг "Туркистонлик табаррук сиймолар" (таржимон Музаффар Аҳмад) эссесидан парча, Абдусаид Кўчимов, Исмоил Маҳмуд, Гулчеҳра Умироваларнинг янги шеърлари ҳам эълон қилинган.

ҲИНД АДАБИЁТИ ДУРДОНАЛАРИ

Бугунги ёшларимизнинг нафақат ўзбек, балки жаҳон адабиёти дурдоналарини ҳам мунтазам кузатиб бораётганликлари, албатта, қувонарли ҳол.

Куни кеча пойтахтимиздаги Лаъл Баҳодур Шастри номидаги ҳинд маданият марказида ўзбек тилига таржима қилинган ҳинд адабиёти намуналари тўпламининг тақдимоти бўлиб ўтди. "Чироқ ёнар тун бўйи" номли мазкур тўпламга сеҳрли мамлакат адабиётининг ўн уч нафар забардаст вакили, жумладан, Робиндранат Тагор, Прем Чанд, Аҳмад Аббос, Мирза Ғолиб ва бошқа қатор шоир ва адибларнинг сара асарлари жамланган. Шунингдек, бу китобдан ҳинд адабиётининг XX асрдаги тараққиёти ва мазкур давр адиблари ҳақидаги қимматли маълумотлар ҳам ўрин олган.

Мажмуага киритилган шеър ва ҳикояларни таниқли адиб ва таржимонларимиздан Шайхзода, Зулфия, Эркин Воҳидов, Ш.Шомуҳамедов, О.Раҳимий, Амир Файзулла, Т.Холмирзаев, З.Комилов ва бошқалар ўзбек тилига ўгиришган. Тўпламни нашрга тайёрловчи ва муҳаррир Ансориддин Иброҳимов. Тўплам Ҳиндистон Маданий алоқалар Кенгашининг ҳомийлигида чоп этилган.

Тақдимотда Матбуот ва ахборот агентлиги бош директорининг биринчи ўринбосари Ўткир Жўраев, шунингдек, шоир ва ёзувчилар, ҳиндшунос олимлар иштирок этди.

"СИЗГА ТАЪЗИМ, СИЗГА ЭҲТИРОМ"

Устоз ўз шогирдига онадек меҳрибон, отадек талабчан бўлади. Ёш авлод тарбиясида худди ота-онадек меҳнати сингади. Шу боис, халқимиз устоз — мураббийларни азал-азалдан улуғлаб келади.

Бир неча йилдирки, Президентимизнинг ғамхўрлиги ва эътибори туфайли юртимизда 1 октябр — "Ўқитувчи ва мураббийлар куни" умумхалқ байрами сифатида кенг нишонланмоқда. Куни кеча шу айём муносабати билан Республика болалар кутубхонасида "Сизга таъзим, сизга эҳтиром" деб номланган байрам тадбири бўлиб ўтди. Тадбирни ўтказишдан мақсад, меҳрибон муаллимларимизни, жонкуяр устозларимизни касб байрамлари билан қутлаш, шунингдек, уларни заҳматли меҳнатини, мамлакатимиз равнақи йўлида амалга ошираётган беминнат хизматларини яна бир бор эътироф этиш эди.

Кечада Ўзбекистон Қаҳрамони М. Исматова, 1-даражали "Соғлом авлод учун" ордени соҳибаси М. Убайдуллаева ҳамда бир қатор мураббийлар, ўқувчи ёшлар, маҳалла фаоллари иштирок этишди.

"Бойчечак" рақс дастаси, 426-сонли боғча тарбияланувчилари ва 64-мактаб ўқувчиларининг бадиий чиқишлари тадбирга янада файз қўшди.

Д.АБДУЛЛАЕВА

ЯНГИ КИТОБЛАР

Мамлакатимиз нашриётларида қуйидаги янги китоблар нашр этилди

Таниқли киношунос олим, профессор Ҳамидулла Акбаровнинг кино ва телевидение эстетикасини ўрганаётган талабаларга мўлжалланган **"Кино-теледраматургия: назария ва амалиёт"** деб номланган ўқув қўлланмаси "Кинотеледраматургия" ўқув дастури бўйича тайёрланди. Унда экран драматургиясининг назарий асосларига оид мавзулар билан бирга, амалий машғулотларнинг тайёрланиш методикаси ҳам кенг ёритилган. Шунингдек, китобда сценарий ёзиш техникаси, адабиёт ҳамда аудиовизуал санъатларнинг ўзаро муносабатлари, кўҳна бадиий сўз санъати ва навқирон кинодаги уйғунлик, адабий асарларни экранлаштириш сирлари баён этилган. Миллий кино ва ТВ асарлари таҳлил қилинган.

Асарлари экранлаштирилган Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Чингиз Айтматов каби ёзувчилар ижоди кино, ТВ драматургияси нуқтаи назаридан тадқиқ этилган.

Қўлланманинг ютуғи шундаки, муаллиф жаҳон киносанъати мезонларидан келиб чиқиб фикр юритади ва мулоҳазаларини асослашда хорижий филмларга ҳам мурожаат қилади. Бу ёндашув китобхоннинг киносанъатига доир тушунчаларини кенгайтиради.

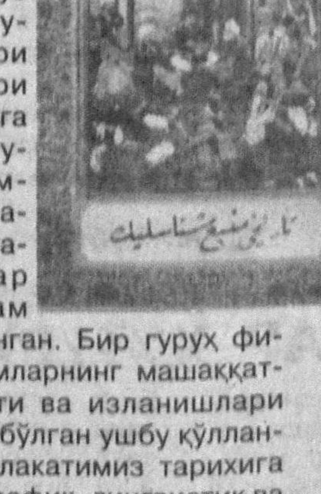

"Фан" нашриётида чоп этилган ***"Тарихий манбашунослик"*** ўқув қўлланмаси тарих фани муаллимлари, олий ва ўрта махсус таълим муассасалари талабалари билан бирга адабиётшунос олимлар, манбашунос мутахассислар учун ҳам мўлжалланган. Бир гуруҳ фидойи олимларнинг машаққатли меҳнати ва изланишлари самараси бўлган ушбу қўлланмада мамлакатимиз тарихига оид этнографик, лингвистик ва ёзма манбалар, манбашуносликка оид адабиётларнинг таҳлили, манбаларни ўрганиш ва туркумлаш масалалари кенг ёритилган. Бундан ташқари, қўлланмада қадимги ҳинд, эрон, турк, суғд ва мўғул манбалари ҳақида ҳам батафсил маълумотлар келтирилган. Муаллифлар, шунингдек, ислом манбашунослигига ҳам алоҳида эътибор берганлар.

Тузувчилар — тарих фанлари доктори, профессор А.Мадраимов, тарих фанлари номзоди, доцент Г.Фузаилова. Масъул муҳаррирлар — тарих фанлари докторлари А.Ўринбоев, Б.Абдуҳалимов. Қўлланма Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика университети илмий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган. Муҳаррир М.Содиқова.

* * *

"Улар Германияда ўқиган эдилар"

Ўтган асрнинг йигирманчи йилларида етмишга яқин истеъдодли туркистонлик ёшлар Германияга ўқишга юборилади. Турли соҳалардаги замонавий билимларни мукаммал ўрганган ёшларнинг мамлакатимизга малакали кадрлар бўлиб қайтиши халқимизнинг кейинги тақдирига катта таъсир ўтказиши муқаррар эди. Афсуски бундай бўлмади. Ўзбекистоннинг мустамлака тарзида қолишидан манфаатдор бўлган собиқ тузум, дастлаб талабаларнинг ўқишни тугалламай қайтишини талаб қилди, ўттиз еттинчи йилнинг қонли воқеалари бошланиши билан эса уларни жосус ва аксилинқилобчи-миллатчи унсурлар сифатида маҳв этди.

Таниқли адабиётшунос олим Шерали Турдиев узоқ йиллардан бери шу мавзу устида илмий тадқиқот олиб боради. Архив ҳужжатлари ва жонли хотиралар асосида ёзилган ушбу китоб илм олиш учун Германияга отланган талабаларнинг фожиали тақдирига бағишланган.

Масъул муҳаррир — филология фанлари доктори Наим Каримов, "Академ-хизмат" босмахонаси.

* * *

Ёш истеъдодли қаламкаш Носиржон Тошматов (Дилсўз)нинг "Шарқ" нашриёт-матбаа акциядорлик компаниясида чоп этилган дастлабки шеърий тўплами ***"Саркаш туйғулар"*** деб номланади.

— "Дилсўз — туйғулари теран, фикрлари қурч шоир, — дейди ушбу тўпламга сўзбоши ёзган таниқли шоир Икром Отамурод. — У сўзни чуқур ҳис этади, унга ички муҳаббат ва эътибор билан ёндашади. Сўзни беҳуда сарф қилмайди. Ўйлов билан, фикр билан "қалбимга недир чиздим", дейди.

Шоирнинг қалб чизгилари сизга маъқул бўлади, деган умиддамиз.

ЁЛҒИЗИМ ДЕБ СЕНГА ЮКУНДИМ...

Асрор МЎМИН

ЁЛҒИЗИМ

Ҳуснинг ўхшар қуёшга, ойга,
Жонлар фидо бундай чиройга.
Етган чоғда ёшим бир жойга,
Ёлғизим деб сенга юкундим.

Аҳдимни жим тинглаяпти ер,
Севги ҳақда ёзаяпман шеър.
Жумла жаҳон нима деса дер,
Ёлғизим деб сенга юкундим.

Бу шунчаки эмасдир парвоз,
Чиқдим орзу-истакка пешвоз.
Неча йиллар изладим ҳамроз,
Ёлғизим деб сенга юкундим.

Аниқ вақтда келмайди баҳор,
Гоҳ баҳорнинг аёзи ҳам бор.
Аёз кунга дуч этма зинҳор,
Ёлғизим деб сенга юкиндим.

Бошқа ёрни кўрмайди кўзим,
Чиндан ошиқ бўлибман ўзим.
Муҳаббатга қасамдир сўзим,
Ёлғизим деб сенга юкиндим.

Қолган умрим отилган ўқдир,
Кимга тегса ёндирар чўғдир.
Энди мени енгар куч йўқдир,
Ёлғизим деб сенга юкиндим.

ХОЛИС БАҲО

Ҳаёт, ширин жоним олиб гаровга,
Мени очиқ-ошкор тутгин сўровга.
Энди ишонмасман бошқа бировга,
Мен умримга холис баҳо истадим.

Ўтган йилларимда озроқ яшнадим,
Аммо шод кунларим алқаб яшадим.
Одил тарозингга борим ташладим,
Мен умримга холис баҳо истадим.

Беҳуда кетмайди беғараз заҳмат,
Балки эшитмадим самимий раҳмат.
Анқонинг уруғи ҳозир марҳамат,
Мен умримга холис баҳо истадим.

Асли ёрдан айро кўнгли яримман,
Оҳимни ноғора этмасман, жимман.
Ўзи ошиқманми, билмадим кимман,
Мен умримга холис баҳо истадим.

Ҳали бормагандир букри рандага,
Ҳаммани ўхшатма қўрқоқ бандага.
Мисоли, бошимни қўйдим кундага,
Мен умримга холис баҳо истадим.

Агарда ҳақ эсам иқболим кулсин,
Агар ноҳақ эсам бўйним узилсин.
Аё, нима бўлса шу бугун бўлсин,
Мен умримга холис баҳо истадим.

Оламни гуллатар қайтадан баҳор,
Менинг юрагимга сиғмас ўзга ёр.
Ҳаёт, ёлвораман такрору такрор:
Мен умримга холис баҳо истадим.

ҚУЁШ ВА ОСМОН

Сен менга бепарво юра олмайсан,
Севгим юрагингга ташлар аланга.
Осмондаги Қуёш мисол порлайсан,
Нурларинг таралар бутун оламга.

Ошиқлар Оллоҳдан сўрашар имдод,
Ишқинг оташидан қайнайди уммон.
Мозийдан ошиқиб қайтади Фарҳод,
Мажнун юкунганча келтирар имон.

Ушбу талотўмга Ширин қарар лол,
Лайли ёқа ушлаб тушар ҳайратга.
Шоири давронлар излашиб тимсол,
Ўхшаш топа олмас бу муҳаббатга.

Мен эса самовий осма кўшкингга,
Дил боғидан узиб чечак сочаман.
Умримга чароғбон қуёш ишқингга,
Мовий осмон бўлиб қучоқ очаман.

ТЎРТЛИКЛАР

Муқаддас фарз аёл учун тикмоқ жон,
Ҳар эркак бу ишга қодир бегумон.
Бироқ эркак эсанг, шундай яшагин,
Сен учун жон тиксин бирорта жонон.

* * *

Агар Ҳақ йўлига келтирсанг иймон,
Доимо собит бўл, огоҳ бўл ҳар он.
Чунки Ҳақ йўлидан оздирмоқ учун
Минг бир қиёфада чалғитар шайтон.

* * *

Ҳақгўй кишиларга бермангиз азоб,
Паноҳи йўқ дея, этмангиз таҳқир.
Ҳар битта қилмишга берилар жавоб,
Паноҳи йўқ эмас, Оллоҳ бор, ахир!

* * *

Қаҳрим саратонни айлар қаҳратон,
Тиккалаб тикилсам тоғни йиқаман.
Ғазабим тошганда кечалар гирён,
Ҳақдан ўзимга сабр сўраб чиқаман.

Насиба ДИЛСЎЗ

КУННИНГ КЎЙЛАГИ ГУЛДОР

ҚАРАБ БЎЛДИМ

Боқма деди, қараб бўлдим,
Бу не жамол, ёраб, бўлдим —
Ақлимдан буткул бегона,
Буткул кўнгил тараф бўлдим.

Кўнглим: унутди кимдир у —
Энди Сайҳун, Жайҳундир у.
Икки дунёни тан олмас:
Балки Лайли, Мажнундир у.

Кўнглим: гулдек тўкилмоқчи,
Булбулдек сайроқ бўлмоқчи.
Ишқ аҳлига бир туғ даркор —
Муқаддас байроқ бўлмоқчи!

Боқма деди, қараб бўлдим,
Бу не ҳусн, ёраб, бўлдим —
Ақлимдан буткул бегона,
Буткул кўнгил тараф бўлдим.

Боқма деди, қараб бўлдим...

АЙТАЙ ДЕСАМ

Айтай десам дардимни,
Дардкашим дардман экан.
Аҳ, кечикиб бордимми,
Кўз ёшин артган экан?
Экан...

Кимни деб тўкдинг уни,
Нени деб куйдинг шунча?
Мендан олдин келдими,
Севги деган тушунча?
Тушунча...

Унинг ортидан келган
Бахт бўйли ғам бўлдими?
Кўз сачратган ўт эркан,
Кипригинг нам бўлдими?
Бўлдими...

Гувоҳ қуёш, гувоҳ ой...
Кимга дучман — ғам туйган.
Малҳам излар кимса, ҳой,
Яқинлашма — мен куйган —
Мен-да сенингдек суйган,
Суйган...

УНУТИБМАН

Мен унутдим севгининг таъмин,
Май таъмига ўхшар эдими?
Анов кимса деди, у ширин,
Анов эса, тахир дедими?

Бири шодон, бириси ғамгин,
Иккиси-да ҳақлигин айтар.
Унутибман севгининг таъмин,
Ёрим, менга ўшани қайтар.

Истайманки ором олсин жон,
Ташна лаблар топсину кўним:
Бу ташналик қўймайди омон,
Севги жомин келтир, севгилим.

Оташ бўлиб ёнмоқда юрак,
Кул бўлмоқда эҳтиросларим.
Ишқ шаробин узаттил тезроқ,
Симирайин ёлғон-ростларин.
Симирайин чирт юмиб кўзни,
Майли аччиқ, майли бўлсин бол.
Сезаяпман севгилим ўзни,
Саҳродаги йўловчи мисол.

Қимтинганча қуркшаган лабим,
Фақат битта жумлани айтар:
Унутибман севгининг таъмин,
Ёрим менга ўшани қайтар.

ЁЗНИНГ КИРИШИ

Боғларим гулин тўкди,
Оҳ, дарахтларим юкли.
Уларга боқма шамол,
Сенга муштоқ мажнунтол.

Куннинг кўйлаги гулдор,
Турфа ранги бетакрор.
Атир пуркаб чарчамас,
Ифоридан барча маст.

Кечалари юлдуз, ой
Пастлаб келар, ҳойнаҳой
Кўзига уйқу инмай,
Кимнидир имлар тинмай...

Сабру тоқат беҳуда —
Соғиниб кетдим жуда.
Бирдан юрагим тошди,
Қароқларимдан ошди.

Тўкилиб тамом бўлмай,
Аҳволим ёмон бўлмай,
Келақолгин, суюк ёр,
Дийдорингда нажот бор.

Шошил, шошил тушими, ўнг,
Юраксизсан, дема сўнг.
Боғларим гулин тўкди,
Оҳ, дарахтларим юкли...

ЙИҒЛАМАЙМАН

Йиғламайман, йиғи менга ёт,
Кўзларимни каттароқ очгум.
Аммо, менга қилиб хиёнат,
Ич-ичимда йиғлаётган ким?!

Ким бўлса-да етмайди кучим,
Йиғлайверар қилганда алам.
Лекин — мағрур яшамоқ учун —
Асло, уни фош этма қалам.

Журналларни варақлаганда...

"ЖАҲОН АДАБИЁТИ", 2006, 6 - сон

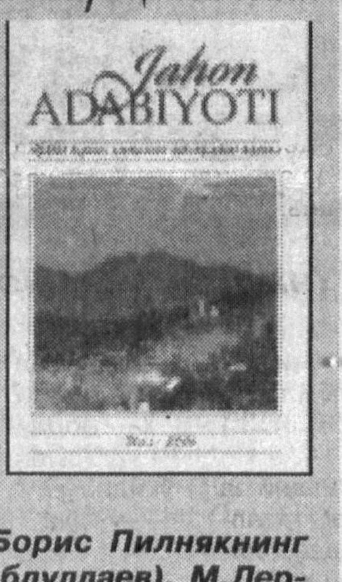

Севимли журналимизнинг Ушбу сони Ўзбекистон халқ ёзувчиси, устоз Пиримқул Қодировнинг "Амир Темур сиймоси" илмий бадиаси билан очилади. "Соҳибқирон Амир Темур қадимий ватанимиз Турон — Туркистонни чингизийлар империясининг бир ярим аср давом этган жабру зулмидан халос қилиш учун халқ озодлик ҳаракатига етакчилик қилиб, саккиз йилдан ортиқ қаҳрамонона кураш олиб борди. Биз, олиму адиблар, бу улкан тарихий воқеаларни ҳар томонлама тадқиқ этиш ва уларнинг ҳаққоний талқинларини ёритиш йўлида ҳали кўп иш қилишимиз керак", дейди муаллиф.

Журналнинг ушбу сонида рус ёзувчиси Борис Пилнякнинг "Сўнмаган ой қиссаси" (таржимон Ортиқбой Абдуллаев), М.Лермонтов ва Тадеуш Ружевичнинг туркум шеърлари (таржимонлар Жуманиёз Жабборов, Мирпўлат Мирзо), Рим файласуфи Луций Сенеканинг "Ҳикматли мактублари" (таржимон Қодиржон Носиров), Ғарб мутафаккири Эрих Фроммнинг "Севги санъати" (таржимон Абдуҳамид Пардаев) асарлари, тадқиқотчи Янглиш Эгамованинг "Гёте гулшанидан гул териб", Адиба Давлатованинг "Эътиқодга садоқат" сарлавҳали мақолалари эълон қилинган.

Қуйида эълон қилинаётган эрон ва жаҳон адабиётининг йирик намоёндаларидан бири Содиқ Ҳидоятнинг "Лола" ҳикояси ҳам журналнинг ушбу сони саҳифаларидан ўрин олган. Таржимон Ғулом Карим.

Ҳикоя

Тонг саҳардан бошлаб осмонда булутлар югургилаб қолди. Этни жунжиктирувчи совуқ шамол эсар, унинг таъсирида сарғайган нимжон япроқлар бандидан узилар, ҳавода чарх ура-ура ерга тушарди. Дарахтлар таги қалин баргихазон билан қопланган эди. Бир гала қарға қағиллаганча номаълум тарафга учиб кетди. Қишлоқ уйлари узоқдан бирбирига ёпиштирилган гугурт қутиларига ўхшаб кўринар, уларнинг кўримсиз эшик ва деразалари муваққат яшаш учун наридан-бери қурилган масканни эслатарди.

Худодод чаққон ва дадил қадам ташлаб борар, вужудига тоза куч қуйилаётганини ҳис қилмоқда эди. У водий бўйлаб йироқ-йироқларга чўзилиб кетган, ёмғирдан нам йўлдан борарди. Совуқ шамол унинг баданини эркалаб сийпаётгандек ҳис қиларди. Назарида дарахтлар рақс тушар, қарғалар шодлик муждасини олиб келар, хуллас, бутун табиат унинг шоду хуррамлигига шерик эди. У гўё йўқотиб қўйишдан қўрққандек, қўлтиғидаги қалами тугунни маҳкам қисиб олган эди.

Худодод олтмиш ёшлардаги суяги бузуқ одам. Қомати баланд, соқолмўйлови мошранг, кўзлари ёш йигитникидай чақнаб туради. Эгнида деҳқонлар кийими ва бошида сарғиш намат телпак. Ҳар қадам ташлаганида чолворининг почаларидан офтоб ва меҳнатдан қорайиб ёрилган болдирлари мўралаб қоларди. Йигирма йил илгари у ўз шаҳри Дамовандни тарк этиб, гўшанишинликни ихтиёр қилди. Мозандарон йўли яқинидаги Ало номли булоқ ёнида у тош ва лойдан ўзига бир кулба тиклади ва ўшандан бери шу ерда ёлғиз яшайди. У ўз қўли билан ер чопар, суғорар, экин-тикин қиларди. Бу иш билан вақтида ота-бобоси, эҳтимол, бошқа узоқ аждодлари ҳам шуғулланишган. Ўзига мерос қолган ернинг ярмидан кўпроғини у қаҳатчилик йилларида сотди, тўғрироғи, унга алишди. Энди унинг бир парчагина ери қолган бўлиб, шундан олинадиган озгина ҳосил билан тирикчилик қилади.

Сўнгги икки-уч йилда Худодод атроф қишлоқлар ва Дамованд бозорида тез-тез кўринадиган бўлиб қолди. Унинг зоҳидлигига кўниккан одамлар бу ўзгаришдан ажабланишарди. Худодод аёлларбоп либос учун газлама, қанд, чой ва бошқа майда-чуйдалар харид қиларди. Баъзан унинг тоғ ёнбағирларида бир ёш лўли қиз билан етаклашиб юрганини ҳам кўриб қолишарди.

Тўрт йил илгари, аёз темир бармоқлари билан одамнинг юзини чимчилайдиган совуқ қиш тунларидан бирида, Худодод чироқни ўчириб, эндигина ўрнига ётувди ҳамки, ғалати бир овоз қулоғига чалинди: гўё кимдир заиф товуш билан нола қилар, унинг инсон ё ҳайвонлигини ажратиш мушкул эди. Товуш тобора яқинлашиб келарди ва ниҳоят, кулба эшиги тақиллади. Инсу жин ва бўридан ҳам қўрқмайдиган Худодод ўрнидан тураркан, елкасидан совуқ тер чиқиб кетганини сезди. Эшик олдига келиб, "кимсан, нима керак сенга?" деб қанча сўрамасин, ҳеч қандай жавоб бўлмади. Худодод титроқ қўллари билан чироқни ёқди, ўтин ёрадиган болтани маҳкам ушлаб, эшикни ланг очиб юборди. Не кўз билан кўрсинки, эшик олдида қизил кўйлак кийган, аёздан кўз ёшлари ёноқларида музлаб қолган ёшгина лўли қиз турарди. Худодод болтани кулба бурчагига отиб юборди, қизни қўлидан ушлаб ичкарига олиб кирди. Уни ўчоқ ёнида исинишга қўйиб, ўзи эски-тускилардан тўшак ҳозирлади.

Эртасига эрталаб қиздан қанча сўрабсуриштирмасин, бирон натижа чиқмади. Гўё қиз ўзи ҳақида чурқ этмасликка қасам ичгандай. Қизнинг индамаслиги Худододнинг унга Лол ёки Лолу деб исм қўйишига сабаб бўлди. Бора-бора бу исм Лолага айланиб кетди.

Ҳозир лўлилар кўчиб юрадиган мавсум эмасди. Шунинг учун Худодод, бу қизча осмондан тушдими ё ердан чиқдими, деб ҳайрон бўларди. У кулбадан чиқиб, из олмоқчи бўлди, аммо из намчил баргихазон орасида йўқолиб кетди. Ало булоғи яқинида яшовчи тегирмончидан лўлилар ҳақида сўраган эди, у, билмайман дегандек, елкасини қисди. Ниҳоят, Худодод то эгаси чиқмагунча, қизни ўзиникида асраб қолишга аҳд қилди.

Лола ўн икки ёшлардаги қиз бўлиб, юзи буғдойранг, кўзлари фусункор эди. Қўллари ва пешонаси ўртасига кўк рангли хол қўйилган. Қизни асраб қолганидан сўнг, Худодод ўтган-кетган лўлилардан унинг қариндошлари ҳақида кўп сўраб-суриштирди. Аммо биронта лўли Лолани танийман, демади. Тез орада Худодод ўзи унга ўрганиб қолди. Уни ҳеч кимга бермасдан, ўзига фарзанд қилиб олишга аҳд қилди...

Лола йил сайин улғайиб бораркан, бора-бора Худододнинг кўнглида қизга нисбатан аллақандай бошқача, оталик туйғусига ўхшамаган ҳислар уйғона бошлади. Энди у Лолага бир эркак севгиси билан меҳр қўйган эди. Ишқ васвасасига дучор бўлган Худодод хонанинг ўртасига парда осиб қўйди. Энг ёмони шу эдики, Лола уни "ота" деб чақирар, қиз ҳар гал "ота" деганида, Худододнинг ранги ўзгариб кетарди.

Бир куни Худодод уйига қайтганида кулба олдида юрган иккита товуқни кўрди. У Лолага ўғирлик ёмонлиги, бу ишни қилган одам ўз қилмиши учун дўзах ўтида ёнишини айтиб, ҳарчанд насиҳат қилди ҳамки, қизга заррача таъсир этмади. У айёрона кулимсираб, гапни бошқа тарафга бурди.

Лола сайр қилишни жуда ёқтирар эди. Агар икки-уч кун тинимсиз ёмғир ёғиб, уйга узоқ қамалиб қолишга мажбур бўлса, зерикар ва қиёфаси ғамгин тус оларди. Об-ҳаво яхши кунлари у Худодод билан ёки ёлғиз ўзи сайр қиларди. Кўпинча Лола сайрга танҳо чиқар ва бу ҳол Худододнинг бадгумонлигига сабаб бўларди. Чунки у қизни бир неча бор чўпон йигит Аббос билан кўриб қолган, шу сабабли бу йигитни ўзига рақиб деб ҳисобларди. Ҳатто бир куни у Аббоснинг маймунжон териб, Лоланинг оғзига солаётганини кўрди. Кечқурун Худодод бегона эркак билан гаплашиш ёмон эканлигини айтиб, унга дашном берди. Лоланинг кўзларида ёш ғилтиллай бошлагач, қишлоқ одами эмасми, содда юраги юмшади.

Аббоснинг онаси икки марта совчиликка келиб, Лолани ўғлига сўради. Худодод ҳар гал Лола ҳали ёш, деб баҳона қилиб, уни қайтарар эди. Ўз кўнглида эса Аббосдай бир дангаса одам унинг эллик йил ичида қириб-қиртишлаб тўплаган мулкига меросхўр бўлишини истамас эди. Аслида ҳам, агар Аббосдай деҳқончилик қўлидан келмайдиган бетайин кимса унга ворис бўлса, аждодлари руҳлари қай ҳолатга тушади? Бунинг устига, у ўз кулбасидан паноҳ берган, едириб-кийдириб катта қилган, мисоли дарахт ниҳоли каби парваришлаб одам қилган қизга аллақаердаги бир одам тайёр ошга баковул бўлиб ўтирса! Нима, кекса одамнинг кўнгли қирмизи олма тусамайдими? Лолага ўзи уйланса нима бўпти?! Бироқ у бу иш осонгина битмаслигини, қизнинг розилиги шарт эканлигини англарди. Бунинг устига қиз уни "ота" деб чақириш одатини тарк қилмаган, ҳаммасидан ҳам мана шуниси Худододни кўпроқ ташвишга соларди.

Тунлари қиз ухлаб ётганида, Худодод чироқни кўтариб унинг тепасига келар, юзи, кўкраги, елкаларини томоша қиларди. Баъзан у девона каби тоғларга чиқиб кетар, дараларда бемақсад тентираб, кеч кирганда уйига қайтиб келарди. У умид ва қўрқув оралиғида яшар, рад жавобини эшитишдан қўрққани учун қизга муҳаббатини изҳор қилишга ботинолмасди. Агар Лола: "йўқ, сен қарисан" деса, унга ўлимдан бошқа чора қолмас эди.

Худододнинг уйи олдида бир тош супа бўлиб, Лола кўпинча унда оёқларини осилтириб ўтирар, очиқ болдирлари супа деворига тегиб турарди. Баъзан у паст ва ғамгин овозда бир ашулани хиргойи қилар, аммо биров яқинлашса, дарҳол жимиб қоларди. Худодод тасодифан қизнинг ашуласини эшитиб қолди ва ўшандан бери уни яна тинглашга муштоқ эди.

Бугун эрталаб Худодод Дамовандга отланганида ҳам Лола ўша тош супада ўтирар ва ҳар кунгидан кўра кўпроқ хурсанд кўринарди. Аммо негадир, бирга шаҳарга боришни истамади. Худодод унга:

— Сенга рўмол олиб келаман, — деди.

Унга жавобан қиз жилмайиб қўйди ва бу жилмайишнинг баҳоси Худодод учун ёруғ дунё билан баравар эди. У Дамованднинг чаққон бозорига келиб, энг аввал баззозлик дўконидан бир дона яшил ва сариқ нақшли рўмол харид қилди. Сўнгра қанд ва чой сотиб олиб, харидларини қалами бўғчага ўради-да, йирик одимлар билан кулбаси тарафга равона бўлди. Худододдек пиёда юришга одатланган киши учун шаҳардан уйигача бўлган икки фарсанг масофа чўт эмас. Кексайганига қарамай, энди унинг ҳаёти ўзига яраша бир маъно касб этган эди. Йўлда бораркан, у ўзича хаёл сурарди: "Бу рўмол Лолага жуда ярашади. У буни елкасига ташлаб, учларини сийнаси остидан боғлаб олади". Шу заҳоти, гўёким биров унинг хаёлидан воқиф бўлгандек, уялиб кетди ва ўзига деди: "Мен унинг гўзаллигидан отаси каби фахрланишим лозим. Отаси ўрнидаманми, яхши бир куёв топиб, уни узатаман". Аммо чўпон Аббос қизни яхши кўришини эслаганида, қони юзига тепиб, тутақиб кетарди.

Йўл паст-баландликлар, тоғ дараларидан ўтар, аммо Худодод атрофдаги ҳеч нимани пайқамас, ҳатто чарчоқни ҳам ҳис қилмас эди. Олдинлари у йўлда юрганда атрофни томоша қилар, ёмғир ёғармикан-йўқми, дегандек осмонга боқар, экинзорларга разм солиб, деҳқонларнинг ҳосили қандай бўлганини чамалаб кўрарди, арпа, буғдой, ловия, ҳўл ва қуруқ мевалар нархи ҳақида ўй суриб кетарди... Аммо ҳозир хаёли фақат Лолада эди. Бу йил унинг ери яхши ҳосил бермади ва у жамғармасидан бир қисмини сарфлашга мажбур бўлди. Аммо булар Лоланинг бир тола сочига ҳам арзимайди.

Худодод дарахтзор ёнидан ўтиб, сўқмоққа бурилди. Бу ердан унинг тепаликдаги кулбаси кўриниб турарди. Кулба узоқдан ёнма-ён қўйилган иккита пачоқ гугурт қутисига ўхшарди. Худодод бўғчани қаттиқроқ қисиб, қадамларини жадаллатди ва таниш сўқмоқдан тезда кулбасига етиб келди. Аммо Лола бу ерда кўринмас эди. Тош супа ҳам, уй ҳам кимсасиз эди. Худодод кафтини даҳанига қўйиб, баланд овозда чақирди: "Лола!.. Лола!.." Ҳеч ким жавоб бермади. У ташқари чиқиб, яна бор овоз билан бақирди: "Лола... Лола... Лолу... Лолу...". Товуш тоғларга урилиб, акс-садо берарди: "Лола... Лолу...". Худодод саросимага тушди. У тош супага чиқиб, теварак-атрофни кўздан кечирди. Ҳеч бир тарафда қизил кўйлак кўзга ташланмасди. Худодод хонага қайтиб кириб, қизнинг сандиғини очиб қаради. Унга шу йил олиб берган янги либослар йўқ эди. Худодод ақлдан озишига сал қолди. Нима бўлганини тушунмай, мияси қотди. Кулбадан чопиб чиқиб, ғизиллаб булоқ бўйига тушди. Бу ерда узун чопон ва қора чолвор кийиб, бошига кўк салла ўраган қишлоқ охундига дуч келди. У дарахт тагида тамаки чекиб ўтирарди. Охунд Худододга шундай заҳарли қараш қилдики, ундан бир нима сўрашга юраги бетламади. Яна бироз юриб, бола опичлаб олган қизил чодрали аёлни кўрди. У ҳам Лола ҳақида ҳеч нарса айтолмади ва Худодод ночор кулбасига қайтди.

Атрофни тун қоронғиси қопладию, аммо Лоладан дарак йўқ. Худодод қанақа ёмон тушларни кўрмади, дейсиз! Йўқ, аслида у мижжа қоқмади ҳам. Ваҳимали хаёллар билан бедор бўлиб, тиқ этган садога сакраб турар, ҳар гал унга Лола келаётгандек бўлиб туюларди. Ўн марталаб жойидан туриб, пардани итқитиб, қоронғида Лоланинг совуқ тўшагини пайпаслаб кўрар, титраб-қалтираб яна ўз ўрнига келарди. Уни кимдир олиб қочиб кетдимикан? Алдашдимикан ё ўзи кетиб қолдими?

Эртаси куни ҳаво мусаффо ва салқин эди. Худодод Лолага деб сотиб олинган рўмолни олиб, уни қидиришга кетди. Йўлида учраган ҳар бир одам унга дев ё аждар бўлиб кўринарди. Бошидан белигача қор билан қопланган кўкимтир-кулранг тоғлар дилида қўрқув уйғотар, ариқ лабида ўсган ялпизнинг ўткир ҳиди томоғидан бўғаётгандек бўларди. Йўлда иккита деҳқонни учратиб, юрагини ҳовучлаб улардан сўради:

— Лолани кўрмадингизларми?

Уни аввал девона деб ўйлашди ва бир-бирларидан сўрашди:

— Ким экан у?

— Бир лўли қиз.

Деҳқонлардан бири деди:

— Икки кун бурун бир гуруҳ лўли Мумажда чодир тикди. Тағин шуларни айтаётган бўлмагин.

Худодод Мумаж тарафга равона бўлди. У тез-тез ва қоқилиб йўл босарди. Неча жойда бурилиб, гоҳ адашибулоқиб, ниҳоят узоқдан бир неча қора чодир кўринди. Яқин бориб, ариқ ёқасида ухлаб ётган эркакни кўрди. Нарироқда, чодир олдида бир лўли аёл ғалвирда дон эларди. Аёл Худододга салом бериб деди:

— Сенга фол кўрайми? Менда илон тишидан қилинган маржон, элак ва ёнғоқлар бор.

Унинг сўзлари Худододнинг қулоғига кирмасдан, девонавор сўради:

— Лола... Лолуни кўрдингми? Унинг қаердалигини биласанми?

— Фол кўрсам айтиб бераман.

— Айт, мен пулини тўлайман.

— Пулни бер, кейин айтаман.

Худодод қаттиқ чарчаган эди. Чўнтагидан бир қирон олиб, лўли аёлга узатди. Лўли унинг қўлидан ушлаб, юзига қаради ва деди:

— Ҳазрат Али паноҳинг бўлсин. Эй одам, сенинг дилингда ҳозир ғусса ўрнашган. Тўрт йил ардоқлаб юрган бир азиз нарсангни йўқотибсан. У сенга жигарпора бўлмаса-да, ўз жигарпоранг янглиғ севасан уни.

Худодод кўзлари ёшга тўлиб, лўлига боқди ва шивирлаб деди:

— Рост, гапларинг рост.

— Аммо беҳудага ғусса чекмагин. Зеро, у қиз сенинг яқинингдадир. У тирик ва соғу саломат.

— Қани у? Қандай келиб қолди бу ерга? Худо ҳаққи, менга ҳаммасини айтиб бер.

— Қайғурма, у қиз бахтиёрдир. Сен уйингни очиқ қолдирдинг ва шайтон кириб уни алдаб олиб кетди.

— Унинг исми Аббосми?

— Йўқ.

— Сен буларнинг барини қаердан биласан? Худо ҳаққи, ростини айт, нима хоҳласанг бераман.

У чўнтагидан яна пул чиқарди. Лекин шу аснода қўшни чодир эшигидаги парда бир ёнга сурилиб, ундан Лола чиқиб келди. Эгнида Худодод сотиб олиб берган ўша қирмизи кўйлак, қўлида бир дона қизил олма. У олмани енги билан артиб, тишлади-да, кулиб юборди. Лўли аёлга юзланиб деди:

— Ойижон, Худодод ота шу киши бўлади.

Худодод ҳайратдан донг қотганча Лолага, онасига боқарди. У ҳеч қачон Лолани бу қадар хурсанд ва бахтиёр ҳолатда кўрмаган эди. У қизил рўмолни қўйнидан олиб қизга қараб улоқтирди ва деди:

— Буни сенга олувдим.

Лола шарақлаб кулиб юборди ва рўмолни елкасига солди-да, бир учини сийнаси остидан ўтказиб боғлади. Сўнгра югуриб чодир ичига кирди-да, ўша заҳоти ичкаридан ёш бир йигитни бошлаб чиқди. Унга пичирлаб нимадир деди ва Худододни кўрсатди. Шундан сўнг қиз қувноқ оҳангда Худододга таниш ашулани куйламоққа бошлади ва йигитнинг елкасига қўл ташлаб, иккаласи толзор орқасига ўтиб кетди.

Лолани тирик топганидаги қувончию ва уни энди бутунлай йўқотганидаги ғусса бир бўлиб, Худодод ҳўнграб юборди. У йиқила-сурила келган йўлидан орқасига қайтди. Кулбасига кириб, эшикни ичкаридан беркитиб олди.

Шундан сўнг уни ҳеч ким ҳеч қаерда кўрмади.

АМИР ТЕМУРНИ АНГЛАШ ЙЎЛИДА...

А. С. Пушкиннинг «Тикланиш» сарлавҳали шеъри бор. Эслайсизми?

Ваҳший рассом мудроқ, беизн,
Даҳо суратини бузади.
Ва у сурат устига ўзин
Бебурд суратини чизади.

Лекин у ёт бўёқлар бир-бир,
Кўчиб тушар йил сайин, аён.
Ва даҳо ижоди бекусур
Аввалгидек бўлур намоён...

(Туроб Тўла таржимаси.)

Бу шеър шахсан менга буюк бобокалонимиз Амир Темур тақдирини эслатаверади. Ўтган асрлар мобайнида Амир Темурнинг оламшумул сиймоси, даҳо шахсияти, инсоният тарихида туб бурилишларни юзага келтирган мислсиз иродаси, замирида инсонпарварлик барқ урган тарихий фаолиятини ваҳшийларча бузиб талқин этишлар тўхтамади. Бундай ҳолат адабиёт ва санъатда ҳам давом этди. М. Герасимов деган антрополог-ҳайкалтарош Амир Темурнинг кичик бюст-ҳайкалчасини этни жимирлатадиган қора бўёқларда ишлагани ёдимизда. Ёки ёзувчи С. Бородин Амир Темур ҳақидаги уч китобдан иборат «Самарқанд осмонида юлдузлар» романида Соҳибқиронни қамчисидан қон томадиган фотиҳ, ҳатто Тўхтамишхон ва Султон Боязидга қарши олиб борган жанглари ҳам бошқа юртларни забт этиш ва талаш учун олиб борилган, деб талқин этди.

Бугун бундай асарлар ва уларни урчитган тузум йўқликка юз тутди. Замон ўзгарди. Ватанимиз мустақиллиги, Президентимиз Ислом Каримовнинг матонатли саъй-ҳаракатлари билан нафақат бизда, балки жаҳонда Соҳибқирон сиймосига қараш тубдан ўзгармоқда. Сиёсатда, илм-фанда, фалсафада, адабиёт ва санъатда бу улуғ, забардаст зотнинг шахсияти ҳамда буюк тарихий хизматларини адолатли, иймон-инсоф билан одилона англаш, унга холис ёндашув замони бошланди.

Амир Темурни буюк тарихий шахс сифатида англаш адабиётимизда, жумладан, Ўзбекистон Қаҳрамони, атоқли шоиримиз Абдулла Ориповнинг Соҳибқирон тақдирига бағишланган йирик драматик асарида бор бўйи билан кўзга ташланади. Бу асар Ўзбек миллий академик драма театрида саҳналаштирилди ва уни томошабинлар катта қизиқиш билан кутиб олди. Шеъриятимизда, драматургияда, насрда ва публицистикада бобокалонимиз образини ўзига хос идрок этилган кўпдан-кўп асарлар пайдо бўлди.

Яна бир адибимиз Соҳибқирон ҳазратлари тўғрисида жуда катта ижодий мақсад-режалар билан иш олиб бормоқда. Биз бу ўринда Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Алини назарда тутяпмиз. М.Али ижодида Амир Темур сиймоси доимо муҳим ўрин тутиб келаяпти. Улуғ бобокалонимиз номи кучли маломат қилинган собиқ совет тузуми шароитидаёқ М.Али бундай муносабатларга жавобан бир шеърида Амир Темурнинг буюк шахс эканлигини ва у шундай бўлиб қолаверишини алоҳида таъкидлаб: «Бошдан тушганда ҳам тож барибир тож» сингари анча рамзий, сермаъно сатрларни битган эди. Шоир бу мавзуда достон ҳам ёзди. Ниҳоят, ўзининг «Сарбадорлар» номли романида Амир Темур сиймосининг бетакрор, ёрқин чизгиларини китобхонларга ҳадя этди. М.Али кейинги йилларда Амир Темурга бағишланган ва тўрт романни ўз ичига оладиган «Улуғ салтанат» номли маҳобатли асарни ёзишга киришди. 2002 йили «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бу романлар туркумининг «Жаҳонгир Мирзо» деб аталган биринчи китобини ўқувчиларга туҳфа этди. Жорий йилда эса шу нашриёт адибнинг «Умаршайх Мирзо», деб номланган иккинчи китобини ҳам нашрдан чиқарди. М.Али навбатдаги китоблар устида ишламоқда. Айтиш керакки, бу асарлар адабиётимизда Амир Темур тақдирини бадиий англаш жараёнини сезиларли даражада чуқурлаштирмоқда.

Адиб ўз романлари туркумини «Улуғ салтанат» деб атаган. Чунки Амир Темурнинг тарих майдонига чиқишдан бош мақсади она Ватани Туронзаминни мўғуллар истибдодидан озод этиш ва қудратли марказлашган давлатни — улуғ салтанатни барпо этиш эди. Асарнинг марказига Соҳибқирон бобомизнинг ана шу улуғ орзу-нияти ва уни амалга ошириш йўлидаги фидойилиги, жасоратли курашлари кенг кўламда тасвир этилган. Бу улкан ҳақиқат — романлар туркумининг асосий бадиий концепциясидир.

М.Али романларида Амир Темур давлат бошқарувининг мазмун-моҳияти унинг ўз тилидан қуйидагича изҳор этилади: «Самарқандда шундай боғлар барпо этайликки, кўрғонлар ҳайратдан ёқа тутсунлар. Ҳар шаҳарда муҳташам иморатлар, масжиди жомеълар бино қилғаймиз». Ёки: «Бизнинг қудратимиз — умр деган савдонинг меъморликдан иборат эканлигини теран англағонимизда, тер тўкишни ардоқлағонимиз ва гўзалликка мафтун бўлғонимизда, ишончу иймон мамлакатига зийнату равнақни раво кўрғонимизда!».

Бу шунчаки гап эмас. Соҳибқирон бобомизнинг улкан ҳаёти бунёдкорлик, меъморликнинг ажойиб намуналарига бой. «Улуғ салтанат»нинг ҳозирги икки китобида Амир Темур ташаббуси билан барпо этилган боғлар, меъморлик иншоотлари воқеалари қаламга олинган. Шу билан бирга, бунёдкорлик М.Али романларида кенг миқёсда тушунилади. Масалан, боғлар, иморатлар қуришдан ташқари мамлакатда адолатли ҳаётни барпо этиш ҳам бунёдкорликдир. Марказлашган давлатни вужудга келтириш янада буюк бунёдкорликдир. Албатта, бундай бунёдкорлик осон кечмаган. Хусусан, Хоразм воҳаси — азалдан Туронзаминнинг бир қисми. Лекин Амир Темур даврида у иккига бўлинган: ярми — Мовароуннаҳрда, иккинчи ярми — Олтин Ўрда тасарруфида эди. Икки ёрти Хоразмни бир бутун қилиш ва уни Турон салтанатининг шимолий ҳудудларига айлантириш учун эса Амир Темур, аввало, дипломатик йўлларни излайди. Ҳатто ўғли Жаҳонгир Мирзони Хоразм маликаси Хонзода бегимга уйлантириб, қуда-анда, қариндошчилик орқали мамлакат бир бутунлигини таъминлашга интилади. Бироқ Хоразмнинг Олтин Ўрдага қарашли қисмини бошқарган Ҳусайн Сўфи каби ўз шахсий манфаатини Хоразм бирлигидан кўра афзал билган ҳукмдорларнинг бузғунчилиги сабаб бўлиб, Амир Темур бу ҳудудга кетма-кет юришлар қилишга мажбур бўлади... Хоразмни Туронзаминга қўшишда метин иродали ҳамда оғир изтиробларни бошдан кечирган инсон сифатида намоён бўлади. Бу қатъият ва изтироблар «Улуғ салтанат»нинг биринчи китобида кўрсатилган.

Шу ўринда «Улуғ салтанат»нинг ички бадиий тузилиши — композицияси тўғрисида қисқача тўхталсак. Бу эпик асарнинг тўртта романи Амир Темур ҳазратларининг тўртта фарзанди номи билан аталмоқда. Масалан, биринчи китоб — «Жаҳонгир Мирзо», иккинчиси — «Умаршайх Мирзо», деб номланган. Асар қисмларининг бундай номланиши ўзига хос маъноларни англатади. Аввало, адиб бу йўсинда Соҳибқирон ҳаётининг тўрт фаслини кўрсатишни ният қилган. Биринчи китобда тўнғич ўғил Жаҳонгир Мирзо тақдири орқали Амир Темур салтанатининг туғилиши ва шаклланиш босқичи акс эттирилади. Иккинчи ўғил — Умаршайх Мирзо воситасида Амир Темурнинг ўз салтанати хавфсизлигини таъминлаш йўлида мўғул хони Қамариддин ва Олтин Ўрда ҳукмдори Тўхтамишхонга қарши олиб борган курашлари кўрсатилади. Айни шу даврдаги Амир Темурнинг сиёсий фаолиятида бу ўғли фаол иштирок этган. Ушбу романни ёзиш учун ҳам адиб жуда катта ҳажмдаги тарихий маълумотларни ўрганганй яққол сезилиб турибди. Романда Амир Темур ва Тўхтамишхон муносабатлари тарихи анча батафсил қаламга олинади. Бобокалонимизнинг буюк тадбиркорлиги, сиёсий донишмандлиги, ҳалол ва тантилиги, ҳам меҳрли, ҳам қатъиятли инсонлиги тарихий манбааларга суянган ҳолда ҳаётий, ишонарли очилади. Романларнинг Соҳибқирон фарзандлари номлари билан аталганининг яна бир маъноси шундаки, адиб Амир Темурни нафақат давлат арбоби, ҳарбий саркарда сифатида, балки шу билан бирга, уни сизу биздай оддий инсон тарзида, оилада, аёллари, фарзандлари, неваралари билан ўзаро муносабатлар шароитида ҳам кўрсатишни мақсад қилган. «Улуғ салтанат» худди шу фазилатига кўра ҳам бадиий темурномамиздa янги, қизиқарли саҳифалар бўлгусидир.

Амир Темур бу асарларда нафақат давлат ташвишлари билан яшаган ҳолда кўрсатилади, айни пайтда, у ўз аёлларига чуқур эҳтиромли инсон, фарзандларга меҳрибон ота, невараларга суюкли бобо тарзида намоён бўлади. Мана шу аёллар, фарзандлар, невараларнинг бахтли бўлиши учун ҳамма нарсани қилишга тайёр. Амир Темур Жаҳонгир Мирзо ёки неваралар дунёга келганида ичига сиғмай қувониб, элга катта тўйлар беради. Жаҳонгир Мирзо вафот этганида эса қудратли ҳукмдор эканини ҳам унутиб, бағрини ердан кўтара олмай, қайғу-алам оғушида эзилади. Эрта тул қолган келини Хонзода бегимнинг бошини оталарча кўкрагига босиб, йиғлайди. «Энди ўғлим ўрнида ўғлимсиз, қизим», дейди. Давлат ва оила масалаларини ҳал этишда катта хотини — Сароймулкхоним билан доимо маслаҳатлашади... Хуллас, Соҳибқирон «Улуғ салтанат»да мана шундай, энг инсоний жиҳатлардан ҳам жонли гавдалантирилган.

Роман тилида тарихий руҳ яққол сезилиб туради. Бунинг устига, адиб Амир Темур даврига хос «Хонсолор», «Тингчи», «хатти устивор» («экватор чизиғи»), «рикоб» (узанги) каби ўнлаб бетакрор тарихий сўзларни ҳам топган ва бу сўзлар асарлардаги тарихий руҳнинг бетакрорлигини таъминлаган. Халқ тили, шева, лаҳжа бойликлари қаҳрамонлар ички ва ташқи қиёфасининг ўзига хослигини очишга хизмат қилдирилган. Китобларда шоирона ташбеҳлар, ифодалар, аввало, тасвир гўзаллигини таъминласа, айни пайтда, баъзида тарихнинг мураккаб маъноларини ёрқин ифода этади. Булар ҳам М.Али романларининг ютуғи, албатта.

Шу билан бирга, адибга айрим эътирозларимиз ҳам йўқ эмас. Масалан, бадиий тасвирда меъёр, деган талаб ҳам бор. М.Али романларида гоҳида шу талаб унутилади. Масалан, илк китобда Жаҳонгир Мирзо ва Хонзодабегимнинг биринчи висол кечалари ошкора эротик лавҳаларга айлантирилади. Эҳтимол, адиб бундай лавҳалар китобни қизиқарли қилади, деб ўйлар. Бизнингча эса, бу лавҳалар зотизурёди улуғ инсонларни бачкана шахслар даражасига тушириб қўйган. Бундай шаҳвоний тафсилотлар иккинчи китобда ҳам учрайди. Адиб ким, қандай улуғ зотлар тўғрисида қалам тебратаётганини унутмаса яхши бўларди.

Романларда «юраги бўлкиллади», деган бир ибора такрорланаверади. «Юрак бўлкиллаши» Амир Темурда ҳам, бошқа эркагу аёл қаҳрамонларда ҳам рўй бераверади. Бу эса, қаҳрамонлар руҳиятининг ўзига хослигига путур етказади.

Истардикки, адиб кейинги романлар устида ишлаш чоғида бундай жиҳатларга эътиборлироқ бўлса. Муҳаммад Алининг «Улуғ салтанат» номи остида юзага келаётган романлар туркуми Амир Темурдай оламшумул сиймони замонавий англашнинг яхши бир намуналари сифатида ҳозирги адабиётимизнинг салмоқли ютуқларидан, деб ҳисобланишга муносибдир.

Михли САФАРОВ

Такриз

АЁЛ КЎНГЛИ

Саида Зуннунованинг "Танланган асарлар" мажмуасига сўзбоши ёзган таниқли олим Иброҳим Ғафуров адиба шахсияти, инсоний фазилатлари ва айнан ана шу фазилатларнинг у яратган қаҳрамонлар табиатига кўчиб, асарларига жозиба бахш этгани, машаққатли ҳаёт йўли ҳақида қисқа, аммо етарли маълумот беради. Адабиётшунос шоира ижодининг бош йўналишига: "Ҳамма қаҳрамонларини меҳнатнинг турфа синовларидан ўтказди. Барча шеърлари, достонларини туганмас меҳнат ичра ўзини ўзи яратган ва туганмас меҳнатда ютиб чиққан одамларнинг ва айниқса, хотин-қизларнинг қўшиғи каби яратди," — деб жуда тўғри баҳо беради. Сўзбошининг "Руҳий чекиниш" қисми эса, муаллифнинг шоира билан хаёлан қурган суҳбати, бугунги кун аёли, ижодкор тасаввурида аёлнинг муштарак ва фарқли томонлари, ҳуқуқ ва бурчлари ҳақидаги қарашларининг ҳаётий мисоллар ёрдамида қизиқарли тарзда баён этилиши асосига қурилган.

Саида Зуннунованинг 1976 — 1977 йиллари эллик йиллик юбилейи муносабати билан чоп этилган "Танланган асарлар"и билан кейингиси ўртасида чорак асрлик муддат бор. Орадаги узоқ йиллик танаффус ва қарашлардаги ўзгариш, ўсишни назарда тутган ҳолда, замона зайли билан ёзилган, бугунги кун талабларига жавоб бера олмай қолган баъзи асарлар кейинги нашрга киритилмаган. Лекин шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, бундай асарлар шоира ижодида жуда кам, асосан ижодининг дастлабки даврларида учрайди, уларни шеърий машқлар дейиш мумкин. Булардан шоиранинг ўзи ҳам қониқмаганлиги боис: "1937 йилда биринчи шеърим чиққан бўлса, 1957 йилдан бошлаб сал дурустроқ шеърлар ёза бошладим десам, салкам йигирма йил йўл юрибман," — деб ёзган ва шу давр мобайнида яратилган асарларини ўзи тартиб берган "Танланган асарлар"ига киритишни лозим топмаган эди. Лекин ўз хоҳишига қарши ўлароқ давр тақозоси туфайли улардан айримларини китобнинг илк саҳифаларига жойлаштиришга мажбур бўлганди.

Тўпламга Саида Зуннунованинг энг яхши шеърлари, тўрт достони, ўн битта ҳикоя ва учта қиссаси жамланган. Шоира шеърияти бадиий жиҳатдан бақувватроқ эканлиги ва ўзгача нафосатга йўғрилганини мутахассислар ҳам, зийрак китобхонлар ҳам таъкидлашади. Бир суҳбатда академик Матёқуб Қўшжоновга адабиёт соҳасида изланишлар олиб бораётганимни, илмий мавзуим Саида Зуннунова шеърияти тўғрисида эканлигини айтганимда, у киши шоиранинг бошқа турдаги асарларини камситмаган ҳолда, холис баҳолаб: "Айниқса, шеърияти бетакрор ва ўзига хос эди. XX асрдаги энг кучли аёл шоира ик-

кита бўлса, унинг биттаси, шубҳасиз, Саида эди; унинг ижоди жиддий тадқиқ қилишга лойиқ", — деб ишимга ривож тилаганди. Шоиранинг "Сен ҳам шундаймидинг...", "Зиналар", "Романлар, азизлар...", "Ҳаётдан нолиса биров, суймайман...", "Шеърларим, қалбимдан силққан қонимсиз...", "Сўнгги йўл", "Чўли Ироқ", "Соғиниш", "Хаёлимни бузма..." каби ўнлаб шеърларини барча замон ўқувчиси ҳам севиб ўқийди. Сабаби шоира "*Ҳисларга на дину на тиллар тўсиқ. Урфу одатлар ҳам беролмас бардош*", — дея ёзганидек, йиллар тўзонию асрлар силсиласи-да инсон қалбини ўзгартиролмайди, минг йиллар аввал одамзотни титратган, ҳаяжонга солган ҳис-туйғулар бугунги кун одамининг табиатида ҳам асл ҳолича яшамоқда. Саида Зуннунова шеърларини ана шундай ҳисларнинг акс-садоси янглиғ жаранглатмоққа урингани ва бунга эриша олганига тўпламни варақлаб кўриш асносида амин бўламиз. Шеърларни ўқир эканмиз, шоира ўз ижоди ҳақида камтарона айтганига, асарлари қатрадек йўқолишга лойиқ эмаслигига яна бир бор ишонч ҳосил қиламиз:

Қатра сингса ҳамки
ернинг бағрига,
Лоақал қонади тупроқ
бир чимдим.
Шеърларим қайсидир
дилнинг қаърида
Бир орзу, эзгу бир
ният уйғотиб,
Бир туғён, гўзал бир
ҳисни қўзғатиб
Қатрадек йўқолса мен
рози эдим.

Китобга киритилган автобиографик характердаги "Лирик нутқ", "Қўшниларим" достонлари орқали шоиранинг гўзал ички дунёси, орзу-ўйлари, ҳаёти билан яқиндан танишиш мумкин бўлса, "Руҳ билан суҳбат", "Алла" достонлари ўқувчини умуминсоний қадриятларнинг ҳаётда тутган беқиёс ўрни, аёлнинг кичкинагина жуссасига жо этилган мислсиз қудрат ва сабр-матонат оламни сақлашга, ҳаётнинг давомийлигини таъминлашга қодирлиги ҳақида мулоҳаза юритишга чорлайди.

Саида Зуннунова аёл образини доимо асар сюжетининг марказига қўйишга, уни воқеаларни ҳаракатлантирувчи куч сифатида тасвирлашга, табиатнинг бу нозик хилқати доимо эътиборга, меҳрга ташна эканлигини кўрсатишга ҳаракат қилади. Бу ҳол айниқса насрий асарларида бўртиб кўринади. Унинг прозада ўзини синаб кўриш учун ёзган илк ҳикоялари ҳам худди шу мақсад йўлида яратилганини сезиш қийин эмас. Саида Зуннуновага шуҳрат келтирган "Қуллар" ҳикоясидаги Малика хола, "Буви"даги Умринисо буви, "Ўшанда ҳам куз эди"даги Баҳри хола, "Шу уйнинг бекаси"даги Умринисо ўзбекнинг оддийгина, соддадил аёллари. Лекин уларнинг ҳар бир гапидан, хатти-ҳаракатидан ўзимизга таниш нимадир топамиз, кўз олдимизга беихтиёр бувимиз ёки биз яқиндан билган, ҳурматимизни қозонган муштипар аёл сиймоси келади, уларни ширин бир энтикиш билан эслашнинг ўзиёқ руҳимизга ором беради, қалбимизда эзгу амалларни қилишга рағбат уйғотади, кимгадир яхшилик қилгимиз, кўнглини олгимиз келади, атрофимиздагиларга меҳримиз ортади. "Ёлғизлик"даги илмий иш, обрў-эътибор деб оиласини барбод этган Иқболхоннинг тақдири, "Йўл бошида" ҳикоясида фарзандини тушунишни истамай панд еган Санталатнинг ҳолати беихтиёр ўйга толдиради.

"Сўқмоқлар" қиссаси илк бора 1959 йили "Шарқ юлдузи" журналида босиб чиқарилган ва муаллифнинг бошига кетма-кет "тўқмоқ"лар ёғилишига сабаб бўлган асар эди. Саида Зуннунова қиссада Шарқ халқларига хос бўлган аёллик шаъни, қадр-қиммати топталаётгани ва унинг оқибатларини кўрсатишга уринган, аммо миллатларни яхлитлаш, беш қўлни баравар қилиш сиёсати қатъий юргизилаётган даврда муайян бир халқнинг қадриятлари, урф-одатлари билан ҳеч ким ҳисоблашиб ўтирмас, бундай гапларни дадил ёзиш бошни кундага қўйиш билан тенг эди. Ҳаётни фақат қора бўёқларда, ноҳолис ёритган асар сифатида қатағонга учраб қирқ йил мобайнида архивга ташлаб қўйилган асар "Танланган асарлар" китобида Саид Аҳмаднинг "Қатағон қилинган қисса" сўзбошиси билан бирга берилган. "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетасининг 2005 йил 14 октябр сонида эълон қилинган "Сўқмоқлар" (асарнинг қоғозга тушмай қолган саҳифалари) китобхон учун қиссанинг янги маъно қатламларини, қирраларини кашф этишга, муаллиф мақсадини тўлароқ тушунишга ёрдам беради, дейиш мумкин. Бу саҳифаларни адиба ёзмоқчи бўлган, лекин оғир хасталик ва бевақт ўлим туфайли ниятини амалга оширолмаган. Орадан қирқ беш йил ўтиб, Саид Аҳмад Саида Зуннунованинг вафотидан бир кун олдин оғзаки баён қилиб берган ўша саҳифаларни тиклаган ва адиба айтмоқчи бўлган, лекин ўша замонда айтиш мумкин бўлмагани учун очиқ ёзолмаган тафсилотларга ҳам ўрин берган.

Китобга киритилган "Олов" қиссасининг бош қаҳрамони — катта бир жамоанинг бошчиси, урушнинг оғир дамларида қўл остидаги одамларнинг дарди билан яшаган, уларга ўрнак, мадад бўла олган иродали аёл Ширмонхон. Асарда инсон руҳий дунёсидаги зиддиятлар, оналик меҳри ва ватанпарварлик, фарзанд тарбиясидаги мураккабликлар, ҳақиқий муҳаббат ва унинг ширин азоблари, турмуш ташвишлари каби боқий мавзуларга ҳам кенг ўрин берилгани ва ҳаёт ҳақиқатига монанд акс эттирилгани унинг яшовчанлигини таъминлаган.

Вафотидан сўнг салкам ўттиз йил ўтган бўлишига қарамай асарларининг халқимиз томонидан севиб ўқилаётгани, улардан маънавий озуқа олаётгани нафосат куйчиси — Саида Зуннунованинг барҳаётлигидан далолат беради.

Шаҳноза ЭРГАШЕВА,
ЎзМУ аспиранти

Рамз БОБОЖОН,
Ўзбекистон халқ шоири

ЭЛ АРДОҒИДА

Ёднома

Эсласам, қарийб етмиш йил муқаддам, 1936 йил, эрта куз фасли... Болалар адабиётига бағишланган Тошкент шаҳар ёзувчилари кенгаши... Ҳайъатда Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Элбек, Сотти Ҳусайн, Ғафур Ғулом, Ойбек, Ҳамид Олимжон ва бошқалар. Тенгдошлар даврасида хитойча жужунчадан пешмат кийган, истараси иссиқ, тили ширин, ёқимтой Ҳамид! Ўша йиллари илк шеърлари билан машҳур бўлган шоир Ҳамид Ғулом!

Фақат энди сочларида оқ, манглайида икки-уч ажин — кексалик аломати, етукликдан нишона...

Аммо қалби ҳамон қайноқ, қалами чапдаст! Шундай бўлмаса, ҳозир муҳаббатни ким куйларди, "Вафонинг узун йўли" рисоласини ким ёзарди?

Ўйласам, Ҳамид Ғулом ижоди серқирра, сербарака: жумладан, "Машъал", "Феруза", "Бинафша атри", "Мангулик" романлари, "Қитъалар уйғоқ" балладалар туркуми, "Лолакўл", "Амазонка қўшиғи" достонлари, "Тошболта ошиқ", "Муҳаббат навоси" каби мусиқали драмалари томошабин ва китобхон меҳрини қозонгани, очерк ва мақолалари умумхалқ оммасини меҳнат мўъжизаларини яратишга руҳлантиргани бежиз эмас. Аммо бобоси унга шеър ёзиш тугул, ҳатто ўқишни ҳам раво кўрмаган, билакс, ҳунар ўрганишни, касб эгаллашни тавсия этган.

Қизиғи шундаки, ўзи Саъдий ва Навоий, Бобир ва Машраб ғазалларини севиб ўқиган, ёддан билган. Айни бу ҳолат ҳали ёш Ҳамидга таъсир кўрсатмасдан, унинг қалбидаги сирли туйғуларни уйғотмасдан ўтиб кетмаган. Ҳатто ўз маҳалласидаги Форобий номидаги мактабни тамомлаб, бобосининг маслаҳатига кўра, ўн тўрт ёшида Ўрта Осиё индустриал институтининг ишчи факултетига кирганда ҳам, илҳом париси уни тарк этмаган, ҳамиша ҳамдард, ҳамнафас бўлган:

Ўлкам севинчига пайванд этай
Юрак шеърини.
Оппоқ қоғозларга севиб, битай
Одам меҳрини...

Нақадар содда ва самимий сатрлар!

Эсласам, ўша йиллари қишнинг узоқ кечаларидан бирида Ҳамиднинг уйидаги танча четида ҳар иккимиз шеър машқ қилиб, тонгни кутганимиз, Асқад билан шахмат ўйнаб, оқшомни тунга улаганимиз, Туроб билан ижодий баҳс ва мунозара оқибатида чарчаб, бошимиз қотган бўлса ҳам, эртаси яна бири-биримизни қидириб қолганимиз... Ўша йиллари Тошкент Давлат педагогика институти миллий адабий ҳаракатчиликнинг маркази эди ва бу анъана узоқ давом этди, яъни "Ёш қаламкаш" номли адабий тўгарагимиз мунтазам ишлаб турарди. Кези келганда таниқли шоирларни учрашувга таклиф этардик. Ҳа, шундай... айниқса, Усмон Носир ёшлар ўртасида жуда машҳур эди, пешвоз чиқиб кутиб олардик. Ўша йиллари унинг "Юрак", "Меҳрим" шеърий тўпламлари қўлма-қўл ўтиб ўқиларди, севардик, ардоқлардик. Шундай учрашувлардан бири ўзимиз қазиган "Бешёғоч" кўли ўртасидаги кичик бир оролчада янграган шеърхонлик!

Эсласам, ўша оқшом ўқилган шеър тонгга уланган эди, тонг нурларига... Эсимда қуёшни интиқиб кутганимиз... Лекин, бахтга қарши, бундай ижодий гурунгни худо кўп кўрдими ёки кўз тегдими, билмайман, асал заҳарга айланди, шахсга сиғиниш панд берди. Пушкинни, ҳатто Шекспирни ўзбекка танитган Чўлпон, Гоголь кулгисидан миллатни баҳраманд этган Қодирий миллатчиликда айбланди. Лермонтовдан "кўмак" ўтинган Усмон Носир қамалди... ёш авлод бошига бевақт мусибат тоши отилди, начора! Мени сўроққа тутдилар:

— Ҳамид Ғулом сенинг уйингга бордими?

— Борди.

— Усмон Носир шеърларидан ўқидими?

— Йўқ!

— Нега ёлғон гапирасан, ўқиган, халқ душманини ташвиқ қилган.

— Туҳмат, — дедим қатъият билан,— Усмондан эмас, Пушкиндан ўқигани рост!

Бу воқеа шундай рўй берган эди: кечқурун Ҳамид бир ошнаси билан бизникига кириб келди, ёз фасли... Ҳовлининг этагига қўйилган чорпояда ўтириб бир пиёладан чой ичдик, бир ошамдан ош ҳам едик. Менинг ойим, айниқса, дадам: шеър ўқиса Ҳамид ўқисин, дердилар. Ҳа, яна шундай илтимос бўлди. Мен ўзбек тилида нашр этилган Пушкин китобини келтириб, унинг қўлига бердим. Бир-икки варақлаб "Боғчасарой фонтани"дан ушбу сатрларни ўқиди:

Қовоқ солиб ўлтирар Гарой,
Лабларида қаҳрабо чилим.
Даҳшатли хон атрофида жим
Бош эгиб, тек турарди сарой...

Ҳа, жуда яхши ўқиди, янгратиб юборди. Аммо у билан бирга келган ошнаси, негадир ёлғон гапириб, Ҳамидни сотганлигидан, мунофиқлик қилганлигидан жуда ғазабландим, такрор-такрор айтдим: "Ҳамид Пушкин асарини Усмон Носир таржимасида ўқидику, хўш?.."

Барибир бўлмади, не савдолар бошимизга тушди?!

Ўттизинчи йиллари бошланган очлик кўп ўтмай маънавий қаҳатчиликка уланиб кетди, қамоқ, лагер... Кўп ўтар-ўтмас уруш... Мамлакат ичкарисида "Ҳамма нарса фронт учун!", "Фашист босқинчиларга ўлим!" деган шиорлар ҳар бир фуқаронинг виждон бурчи, кундалик ишига айланиб қолган эди. Биз ёзувчилар шиддатли уруш кунлари газета саҳифаларида босилган шеърларимиз, радио тўлқинларида янграган оташин чиқишларимиз билан азамат жангчиларга мададкор бўлиб турдик. Ғафур Ғулом, Ҳамид Олимжон, Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Комил Яшин, Уйғун, Миртемир, Шайхзода, Собир Абдулла, Зулфия, Ҳамид Ғулом, Асқад Мухтор, Туроб Тўла, Саид Аҳмад, Мирмуҳсин, Қуддус Муҳаммадий ва бошқа кўп ўзбек ёзувчиларининг шеър ва ҳикоя, очерк ва бадиий лавҳалари фронтдаги ўзбек жангчилари орасида севиб ўқиларди.

Йиллар ўтди, салмоқли йиллар... Эсласам, бир кун Ҳамид Ғулом билан бирга Фарғона водийсига йўл олдик ва у ерда дала меҳнаткашлари билан учрашдик. Очиғини айтсам, ҳар бир учрашув қизғин мунозарага айланди, суҳбат экология масалаларига, шу жумладан, Орол тақдирига бориб тақалди. Бу, албатта, табиий бир ҳол эди. Чунки сафаримиз Фарғонадан бошланган бўлса, биринчи манзил водил ерлари — Миндон ва Чимён қишлоқлари эди. Сув тагида қолган пахтазорларни, тошқиндан зарарланган уй-жойларни, мактаб, кутубхона ва маъмурий биноларни бу ерларда кўплаб кўрдик. Табиий офатдан жабру жафо чеккан аҳоли дардига шерик бўлдик. Лекин табиий офатга қарши курашда халқ камарбаста, юрагида ўти, билагида кучи бор, ҳамма ўзини бурчли билиб, ҳормай-толмай тер тўкаётганини кўриб ҳаяжонландик, ногоҳон яна шеърият тилга кирди:

Асримни авайлаб, бошга кўтардим,
Оёғига сочдим дил-дилимдан нур...
Аммо ўпкам қисиб, йўлда йўталдим,
Кўзларимга олам кўринди бужур...
Табиат қақшаса, одам қақшайди,
Наҳотки,
Юз берса, кўз ўнгимда бу!
Табиат яшнаса, олам яшнайди,
Яшнайди муҳаббат,
Қўшиқ ва чолғу...

Мен бошлаган мушоирани бизга ҳамроҳ бўлган истеъдодли қалам соҳиблари Йўлдош Сулаймон, Ҳабиб Саъдулла, Қамчибек Кенжа, Ҳалима Эгамбердиевалар давом эттирди, уни Ҳамид Ғулом якунлади.

Суратда: (чапдан) Рамз БОБОЖОН, Ҳамид ҒУЛОМ.

Эсласам, Ҳамид етмишга етганида ҳам, саксондан сакраб ўтганида ҳам унинг серқирра ва сербарака ижоди ва босиб ўтган мураккаб ҳаёт йўли ҳақида иккиуч оғиз сўз айтганман. Наҳотки, ўшандан бери ўн беш йил ўтди? Хўш, шундай экан, ўтган йиллар мобайнида қандай яшадик, қандай ишладик, қандай воқеалар юз берди? Бу саволнинг жавоби бир қараганда осон, аммо, жуда теран, жуда мароқли... ҳатто, ўн беш йил эмас, унга етар-етмас фурсат ичида элу юртимизда жаҳоншумул улкан ўзгаришлар, тарихий бурилишлар, тасаввурга сиғмас янгиликлар юз бердики, энг муҳими, энг мукаррами, бу ўзбекнинг эзгу тилаги, асрий армони — Мустақилликдир!

Президентимиз бош бўлиб, илму маърифат, санъат ва адабиёт, умуман, зиёли аҳли даҳлсиз давлатимиз таъмал тошини, маънавий пойдеворини мустаҳкамлаш билан банд бир пайтда Ҳамид Ғулом қутлуғ жараёндан четда бўлмади:

Ёшликдагидай соз уравер юрак,
Мен ҳали кўп йиллар яшашим керак!

Сабабки, чин даврон энди бошланди,
Халқимга шараф-шон энди бошланди.

Эзгу мақсадим: эл камолин кўрай,
Юртимнинг беқиёс жамолин кўрай...

Белни маҳкам боғлаб, ким шимарса енг,
Унга саодат ёр, унга олам кенг.

Кимки Ўзбекистон деса — тиллар бол,
Кўксин тоғ каби кўтарар иқбол.

Ҳамид Ғулом Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида узоқ вақт бошқарув котиби, Ғафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриётида директор, республика журнал ва газеталарида муҳаррир бўлиб ишлади ва ўз фаолиятида етук ташкилотчи эканини кўрсатди.

Ҳамид Ғулом Ўзбекистон халқ ёзувчиси, санъат арбоби, Давлат мукофоти лауреати, деган шарафли унвон ва бир неча орден, медаллар соҳиби эди...

Дейдиларки, шоир зоти икки
бор яшар эмиш,
У ўлса ҳам, шеъридаги
эътибор яшар эмиш...

Дарҳақиқат шундай! Ҳамид Ғулом босиб ўтган йўл ҳамиша чароғон, қалами остидан чиққан ҳаётбахш асарлар эса эл қароғида, юрт сабоғида!..

Ёднома

ЮЛДУЗЛАР "ЗУҲРО"СИ ЭДИ

Юлдуз опа билан кўп учрашганман. Шундай учрашувларнинг бирида "Минг раҳмат сизга! Ўзбек қизининг гўзаллигини, садоқатини оламга машҳур қилгансиз", — деб кўркам суҳбатдошимга самимий муносабатимни билдирганимда, Юлдуз опа шундай дегандилар:

— Кўнглимни ҳамиша кўтарасиз. Унут бўлаёзган ўша дамлар мен учун қадрли. Ёнимда қандай истеъдодлар, забардаст шахслар бўлганидан фахрланиб юраман: куюнчак, меҳрли мураббий Наби ака Ғаниев, хушмуомала, маданиятли мўйқалам соҳиби Чингиз оға Аҳмаров, ижрода тенги йўқ Асад ака Исматов, сўзлаши, ўзини тутишида улуғворликни (манманликни эмас) ҳамиша сезиб туришини асло яширмай, аксинча, кўз-кўз қилиб турадиган Аброр ака Ҳидоятов, салбий роллар ўйнаб кўпчиликни ҳайиқтириб қўйган Обид Жалилов, ош дамлаб, қозонга капгирни уриб, суратга олиш майдончасидагиларни чақирганида вазминлик, шоирона табиат билан унга юзланган Раззоқ ака Ҳамроев кўз олдимдан ўтади.

Юлдуз опа ўзлари биладиган, қадрлайдиган алломаларнинг айримларини тилга олдилар ўша дўстона суҳбатда. Уларнинг барчаси Юлдузхонга меҳр қўйган, бири қизи сифатида эркалаган, иккинчиси маликалардек бу гўзални бамисоли Зуҳрадек қабул қилган, ардоқлаган, баъзилари эса севиб қолишдан қўрқиб узоқдан кузатиб юрган. Очиқ кўнгил, қувончида ҳам, қайғусида ҳам ҳамиша самимий бўлган Чингиз Аҳмаров эса 1947 йили киностудияга мўйқалам ва бўёқлари билан келиб, унинг расмини чизган. Оқ-қора тусдаги бу портрет рангли чизиқлар, уларнинг силсиласи тарқатадиган жозибани эҳтимол беролмас. Лекин йигирмадан йигирма бир ёшга қадам қўйган Юлдузхоннинг ёшлик ғурури, кўркам чеҳраси, доно кўзлари бу оқ-қора портретда ҳам ўз аксини топган. Бу асар яратилиши тафсилотлари ҳақида Юлдуз опа қисқагина ҳикоя қилиб берган эдилар:

— "Фарғона қизи" суратга олинаётган кунлар эди. Шайхонтоҳурдаги студияга келган Чингиз Аҳмаров портрет чизиш ниятида эканлигини айтди. "Тоҳир ва Зуҳра"га кўп реклама тайёрланган, фотосуратлар мўл. Ўшалардан нусха олақолинг, дедим. Кўнмади. Реквизит цехидан Зуҳранинг либосини олиб кийишимни ҳам истамади. "Ҳаётда қандай бўлсангиз, шундай чизаман", деб туриб олди. Дамбадам менга зеҳн солиб қарар, нималарнидир чизиб, соч таралишини, нигоҳ ташлашимни ўзгартирмоқчи бўлар, сўнгра яна мўйқаламини олиб, берилиб портрет чизишда давом этарди. Мен бир жойда узоқ ўтиришга ўрганмаганман, бунинг устига режиссёр ассистенти келиб, мени павилонга чақирар, расм шундай вазиятда чизилган эди. Бу портрет мен учун жуда қадрли. Ижодга тўлиб-тошган пайтларим эди. Мусаввир ўша портретнинг бирдан-бир нусхасини менга ҳадя этган, илиқ сўзлар айтган.

Ўша кунлари Юлдуз опа билан ҳамиша бирга бўлган, гоҳ Тоҳир бўлиб, гоҳ "Фарғона қизи" қаҳрамони — Дилбарнинг меҳрибон акаси бўлиб, роллар ўйнаб юрган Ғулом Тожиаълоевдан андишани бир дам унутиб сўрадик:

— Ғулом ака, Юлдуз опа умрининг баҳор чоғлари сиз билан ўтган. Малика либосида "Отмагай тонг"ни айтиб сизни қаршиласа, Тоҳирни "Эй, қуёш" ашуласини айтишга ундаса, ширин сўзлар айтса, ишқ ўтида ёниб, қаҳрамонингиз Тоҳирга назар ташласа — шундай вазиятларда севиб қолмадингизми уларни?

— Қийин савол бердингиз. Юлдузхонни ҳамиша ҳурмат қилиб келганман. Лекин менинг Тоҳирим айтганидек, бир юракка икки муҳаббат сиғмайди. Мен Рукиябону исмли қизни танлаган, аҳду паймон қилиб қўйгандим, — деб жавоб бердилар.

Юлдузхоннинг ҳуснидан завқланганлар, ижрочилик маҳоратини қадрлаганлар орасида Ҳалима Носирова ҳам бўлган. Машҳур хонанда Наби Ғаниев ҳақида ҳикоя қилатуриб шундай деганди:

— Наби акани Юлдузхонсиз тасаввур этиб бўлмасди. Унга атаб рол ёзар, эпизодларни кенгайтирар, бу гўзал қиз билан машқ қиларди. Мен атайлаб "Тоҳир ва Зуҳра" суратга олинадиган жойларга борардим. Юлдуз — Зуҳрага тикилиб тураверардим. Бир гал кузатиб туришимни сезиб қолган Юлдузхон норози бўлгандек кўринди менга. Шунда мен очиғини айтдим: Юлдузхон мунча ёқимтой бўлмасангиз! Сизга қараб тўймайман. Фақат сизни ижроингизни кўришга келаман. Мен ҳам сиздек гўзал бўлганимда эди, Зуҳрани ўйнардим. Ҳавас қиламан сизга, дедим. Беҳад хурсанд бўлди. Ролини ҳам унутиб, ёнимга келди-да, менинг "Чоргоҳ"имни, Карменимни тилга олди. Ширин суҳбат бўлганди.

Юлдуз опа профессионал актриса бўлмагани, кейинчалик кўпроқ дубляж билан шуғулланганини билганим сабабли раққоса, балетмейстер Галия Измайлова ҳамда саҳна санъати устаси Яйра Абдуллаевадан у ҳақдаги фикрларини сўрадим.

— Юлдузхоннинг ўзи гўзал, қалби гўзал эди, — деди Яйра Абдуллаева. — Қаҳрамонлари ҳам шундай эди. Лекин ташқи кўриниш қанча ёқимли, чиройли бўлмасин, бир-икки дақиқадан кейин бу гўзаллик ортида нима борлиги барчани қизиқтиради. Ижрочи ҳаваскор ёки профессионал бўлмасин, ундан актёрлик маҳоратини, ранг-баранг психологик ҳолатга кира олиш қобилиятини намойиш қилиш талаб этилади. Юлдузхон буни уддасидан чиқарди. "Опа-сингил Раҳмоновалар" бадиий филмида Юлдузхон синглим ролини ўйнаган. Сора опам ва Юлдуз Ризаева иштирокидаги эпизодларни яқинда яна кўрдим. Улар орасида мен ҳам бўлганман. Пианинода Чайковскийнинг асарини чалиб ўтирганимда у хонага кириб келади ва менинг қаҳрамонимни юпатмоқчи бўлади. Шу бир эпизоддаёқ Юлдузхон икки-уч мураккаб ҳолатни кўрсата олган. Талант соҳибаси эди у. Шу билан бирга, унинг буюк устози бўлган. Наби ака Ғаниев шогирдига меҳр қўйган эди. Лекин Юлдузхон билан ҳисоблашар, маслаҳатлашиб иш кўрарди. Шогирдим, деб сийламасди. "Шоҳи сўзана"ни қўймоқчи бўлган Наби ака Ҳафиза ролига мени ва Юлдузхонни таклиф қилдилар. Актёрлар синовига борганимда Ҳафизани Юлдузхонга топшириб бўлганлар, деб ишонардим. Наби ака бундай хаёлларимни сездиларми, менга шундай дедилар: "Саҳнада ролларинг дуруст. Кинода ҳам яхши ўйнасанг, Ҳафиза сеники. Сийлаб рол бериш йўқ. Ким бўлишидан қатъий назар". Афсуслар бўлсинки, Наби ака ёш кетдилар. "Шоҳи сўзана"ни қўйиш насиб этмади. Юлдузхон ҳам рол ўйнамай қўйдилар.

Галия Измайловани "Фарғона қизи" филмининг мусиқа, рақс, ҳазил-мутойибага бой эпизодларида ўз санъатини намойиш этган Дилбар — Ю.Ризаева ўзига мафтун этди. Ўшанда дўстлашиб қолган Галия ва Юлдузнинг ҳамкорлиги самарали бўлди. Галияхоним дугонасини рақс, ритм, пантомима сирларидан воқиф этди. Юлдузхон руҳий ҳолатни ифода этишни, айтиладиган сўзга ташқи ҳаракат "жўр" бўлишини кўрсатди, "Опа-сингил Раҳмоновалар" филмида рақс тушди, хориждан келган мутахассисларни лол қолдирди.

Галияхоним бу дўстона муносабатлар ҳақида шундай деди:

— Юлдузхонга студияда Юля деб мурожаат этишарди. Эрка қиз эди-да. Томошабинларга у Зуҳра эди. Актриса сифатида таърифлайдиган бўлсам, у кадрда ёниб турарди, шижоатини, лирик кайфиятини томошабинларга етказа оларди. Унга мухлислари севги изҳор қилганларини кўрганман. Айтадилар-ку: эрта тонгда машҳур бўлиб уйғонди, деб. Юлдузхон шундай бахтли кунларни бошидан кечирган. Узоқ йиллар рол кутган ҳам.

Эҳтимол, шуниси ҳам тўғри бўлгандир. Чунки Юлдуз опага фарзандлари Шаҳноза, Рустам ва Ҳотамжонларни вояга етказиш, умр йўлдошлари Исо аканинг хизматида бўлиш учун ҳам вақт, соғлиқ керак эди. "Студия билан алоқани узмадим. Лекин қўрғоним — оилам, хонадоним мустаҳкам бўлишини кўзладим" дердилар. Талабалар билан бўлган суҳбатда бир қизимиз шундай савол берганди:

— Юлдуз опа, замон ўзгариб кетди. Сизнинг Зуҳрангиз бугунги шароитда ўзини қандай тутар эди?

— Севги кишига куч, илҳом беради, — дедилар Зуҳра опа, — севинг, севилинг! Ҳозирги Тоҳирлар, Зуҳроларни учратиб тураман. Уларнинг нигоҳидан бир-бирига бўлган муҳаббатни биламан. Менинг Зуҳрам ўшаларнинг хизматида бўларди. Гоҳ севишганларнинг совчиси, гоҳ тўйбоши бўларди.

Қувноқ кайфиятда айтилган бу сўзларда маъюс оҳанг ҳам бор эди. Чунки ўшанда 76 ёшли Зуҳрахоним касалга чалинган дамлар эди.

Кейинги учрашувимиз Анҳор бўйидаги чинор тагида бўлди. Юлдуз опа хазон билан қопланган сўлим боғ ичра аста одимлаб, сарвқомат чинорга ўйчан назар ташлар, бирор сўз айтмасалар ҳам ўзлари билан сўзлашаётгандек бўлардилар. Шунда куни-кеча фарзандларини йиғиб: "Бирор нарса бўлсам, отангиз, умр ҳамроҳим Исо аканинг ёнига қўйинглар" деганларини эсладим...

Озгина вақт ўтиб, Юлдуз опа айтган воқеа содир бўлди... Юлдузхон — Зуҳранинг сўнгги йўлида унга Тоҳир — Ғулом Тожиаълоев ҳамроҳ бўлди. Ҳассага таянган, кўз ёшини тия олмаган Тоҳирнинг Зуҳраси ўша куни кинодагидек "ёлғондака" эмас, чиндан ҳаётдан кўз юмган эди. Шоира Зулфиянинг сатрларини эсладим:

Мен ўтган умрга ачинмай қўйдим,
Ҳеч кимда кўрмайин
умримга ўхшаш:

Суйдим,
Эркаландим,
Айрилдим,
Куйдим,
Иззат нима билдим,
Шу-да бир яшаш!..

Яқинда яхши бир хушхабар эшитдим. Юлдуз опанинг ўғиллари Рустамжон ва Дилнозахон фарзанд кўришибди ва унга Юлдуз исмини беришибди. Жажжи бу қизалоқда эл ардоғидаги Юлдуз Ризаеванинг хушбичимлигини кўргандек бўлдим.

Ҳамидулла АКБАРОВ

ХОРАЗМНИНГ ТОЗА ГУЛИ

Яхши раққоса эканидан бутун Хоразм хабардор бўлган вақтда 15 яшар Тозагул Урганч шаҳар маданият уйининг қатнашчиси эди. Ўшандан буён салкам 35 йил ўтибди. Гарчи тарих учун бу давр ниҳоятда қисқа бўлса-да, инсон умри учун анча муддатни ташкил этади. Зеро, Тозагул учун ўтган йиллар бесамар кетгани йўқ. У ёшликдан мусиқа ўқитувчиси Эркабой Жумагалдиевдан ўрганганларига амал қилди. Қолаверса, устозлари, Ўзбекистон халқ артисти Каримжон Раҳимов, Зоя Ғаффорова, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Ровияжон Отажоновадан санъат сирларини эринмай ўрганди.

Т.Ўрозбоева дастлаб Огаҳий номидаги вилоят драма ва комедия театрида раққосалик қилди, кейин актёр сифатида спектаклларда роллар ижро этди. Албатта, рол ижро этиш осон бўлгани йўқ. Актёрлик маҳоратини оширишда театрнинг бош режиссёри марҳум Ҳошим Исломов ва Ўзбекистон халқ артисти Ширин Рамазоновалар яқиндан ёрдам беришди. Ю.Юсупов ва С.Самандаровларнинг "Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам" спектаклида Оқча келин, Қ.Матризоевнинг "Маҳтумқули" драмасида Гулжаҳон, Эркин Воҳидовнинг "Олтин девор" пиесасида олибсотар образларини яратиб, томошабинларнинг олқишига сазовор бўлди. Шу билан бирга театрнинг моҳир раққосаси сифатида рақслар ҳам ижро этди. Тошкент театр ва рассомлик санъати институтида сиртдан ўқиди.

Эътироф

Ўтган асрнинг 80-йиллари ўрталарида республикамизда халқ оғзаки ижодиётини ривожлантириш мақсадида вилоятларда фолклор-этнографик ансамбллар ташкил этилганди. Бухорода "МоҳиСитора", Хоразмда "Оразибон", Сурхондарёда "Шалола", Самарқандда "Чавқи", Тошкент шаҳрида "Лазги" ансамбллари шулар жумласидандир. Ўша пайтда Хоразм вилоятида ташкил этилган "Оразибон" ансамблига Ўзбекистон халқ артисти Каримжон Раҳимов етакчилик қилди. Ансамблда Тозагул Ўрозбоева билан бирга вилоятнинг машҳур артистлари Ровияжон Отажонова, Розия Муродова, Олия Отамуродова, Сара Худойберганова, Бибиҳожар Ортиқова, Надя Каримова сингари кўплаб санъаткорлар фаолият кўрсатишди.

Тозагул лапар айтганида кўз олдингизда фақат Хоразм лапарчилиги жонланибгина қолмасдан, балки унинг дилга ором берувчи қўшиғидан тош юраклар ҳам эриб кетиб, қалблар эзгу ҳистуйғуларга ғарқ бўлади. Санъаткор халқнинг қалбига кириб бориб, унга маърифат ва маънавият нурини тақдим этмоғи лозим. Тозагул буни ўзининг "Болага дейма жоним", "Ахтараман", "Ўзи билса билсин, ўзга билмасин", "Дўстлар айб айламанг" сингари ўнлаб лапар қўшиқлари ва "Лапарчилар чапари" номли видеофилмлари орқали исботлади.

Т.Ўрозбоева "Оразибон"га раҳбарлик қилиш билан бирга, 1984 йили Хонқа тумани Охунбобоев номидаги жамоа хўжалиги қошида ташкил этилган "Сарапоён гуллари" халқ дастасини қайтадан ташкил этди. Нафақат қишлоқдаги, балки тумандаги кўплаб умидли ёш истеъдодларни ҳам бу ерга жалб қилиб, уларнинг етук санъаткор бўлиб етишишларига имконият ва шароит яратиб берди. Бир сўз билан айтганда, меҳрибон ва ғамхўр устоз сифатида уларни қўллаб-қувватлади. Ана шу ансамблдан етишиб чиққан опа-сингил Онажон ва Ойгул Йўлдошева, Дилдора Рўзметова, Реймажон Рўзметова, Қутлимурод Кўчаков, Гулбаҳор Абожонова сингари ёшларнинг кўпчилиги бугунги кунда ҳам вилоятда устоз-шогирдлик анъаналарини давом эттириб, санъатимиз ривожига муносиб ҳисса қўшиб келмоқдалар.

Хоразм санъаткорларига кўп йиллар раҳнамолик қилган муҳтарама онахонимиз Пошшахоним Бобожонова шогирди ҳақида шундай деди:

— Тозагул туғма санъаткор, унинг бобоси хон даврида уста масхарабоз бўлган. Хива хони Феруз шоҳ Хоразмда "Наврўз" байрами сайли ўтказиб, сайилга бутун Хоразм, Қорақалпоғистон ва Туркманистон республикаларидаги бахши-хонандалар, дорбозлар, масхарабозлар, полвонларни чорлаб, катта давра ташкил этган экан.

Шу куни даврага Тозагулнинг бобоси ҳам чиққан. Унинг санъати хонга жуда маъқул бўлган. Кейинчалик Ферузхон менинг олдимда ўйнаган масхарабозни олиб келинглар, деган. Хоннинг одамлари гурланлик бу масхарабозни унинг олдига келтиришибди. Хон зўр илтифот кўрсатиб, унга чопон кийгизибди ва совғасаломлар берибди. Тозагул ана шу "муррик" лақабли, эл суйган, ҳурмат қилган санъаткорнинг авлод-аждодидан.

Менинг бирдан-бир орзуим шуки, "Оразибон"ни халққа машҳур этишда кўп саъй-ҳаракатлар қилган Тозагул бугун ўз фаолиятини тўхтатиб турган ушбу фолклор ансамблини яна қайтадан ташкил қилиб, халқ қўшиқлари ва лапарларини халқимизга тақдим этса...

Ўзбекистон халқ артисти Гавҳархоним Матёқубова билан бирга Хоразм халқ қизлари жамоасининг довруғини республикамиздан ташқарида ҳам ёйишда жонкуярлик қилиб келаётган Т.Ўрозбоева бугун қизғин ижод билан банд. Мустақиллигимизнинг 15 йиллик танталаларида Хоразм қўшиқ ва рақс санъатини жўшқин намойиш этган санъаткорлар меҳнати эл-юрт назарига тушиб, юқори баҳо олди.

Тозагулнинг ҳаётда йўқотганидан топгани, муваффақиятсизлик ва омадсизликдан омад-ғалабага эришган қувончли дамлари кўп бўлди. У буларнинг барига ҳалол ва фидойи меҳнатлари билан эришди. Энг муҳими, оддий раққосаликдан раҳбарликкача йўл босиб келган Т.Ўрозбоева ҳамиша санъаткорлик обрўсини, шаънини устун қўйди. Фарзандлари ҳам бугун онаси сингари эл-юртга астойдил хизмат кўрсатиб келмоқдалар. Она учун, халқ санъаткори учун бундан ҳам улкан бахт борми!

Шарқия ЭШЖОНОВА

Маданий ҳаёт

Куни кеча Халқаро маданият карвонсаройида Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, "Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми", UNESCO нинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси, Бадиий академия ва Карвонсарой ҳамкорлигида "Буюк Ипак Йўли. Маданият ва анъаналар. Ўтмиш ва Бугун" мавзуида назарий-илмий анжуман бўлиб ўтди.

Анжуманнинг асосий мақсади Буюк Ипак йўлининг қайта тикланишига жаҳон ҳамжамияти эътиборини жалб этишдир. Зеро, бу улуғ йўлнинг тикланиши минтақа давлатларининг бугунги дунё иқтисодиётига интеграциялашуви ва глобализация даврида, жумладан, сайёҳлик соҳасини, транспорт коммуникацияларини ривожлантиришда муҳим ўрин тутади. Анжуманда сўзга чиққанлар жаҳонга машҳур қадимий савдо йўлининг энг қисқа ва қулай маршрутлари Ўрта Осиё маркази — Ўзбекистондан ўтиб, айнан унинг ҳудудида барча йўллар туташганининг амалий аҳамиятини таъкидладилар.

* * *

Сурхондарё вилоят қўғирчоқ театрида янги мавсум очилиши муносабати билан А.Эшмирзаев, Т.Қобилов сценарийлари асосида саҳналаштирилган "Бахт излаган шаҳзода" спектаклининг премераси бўлиб ўтди. Премера Термиз шаҳар умумтаълим мактаблар ўқувчиларига намойиш этилди.

* * *

М.Уйғур номидаги Сурхондарё вилоят мусиқали драма театри ижодий жамоаси Музработ тумани фермер хўжаликларида пахта тераётган Денов педагогика коллежи талабаларига концерт дастурларини намойиш этди. Вилоят қўғирчоқ театри жамоаси эса пахта йиғим-теримида иштирок этаётган Термиз тиббиёт коллежи талабаларига маданий хизмат кўрсатди.

М.КАРИМОВА

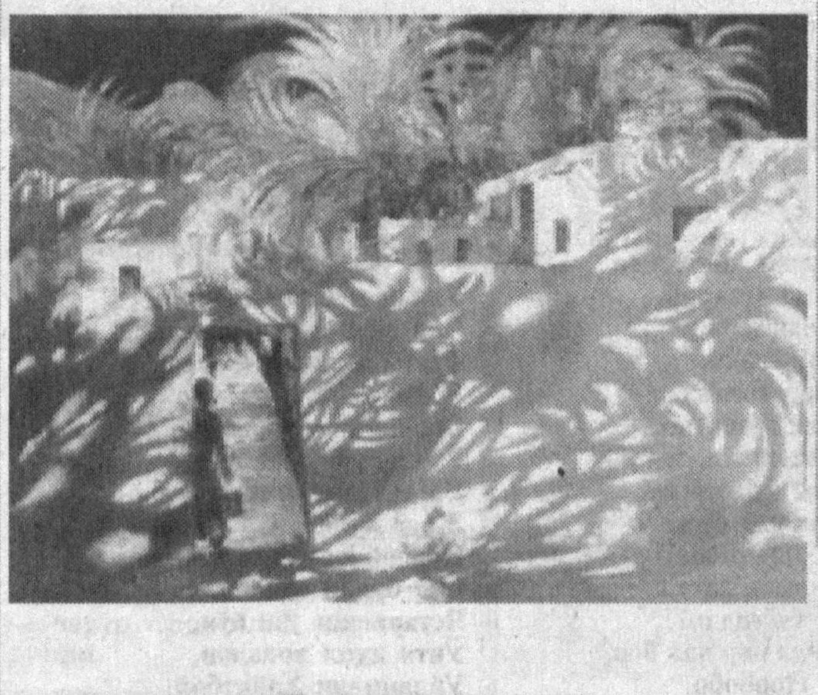

ЮРТ МАНЗАРАЛАРИ

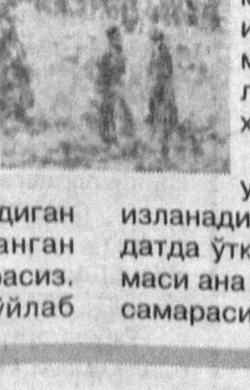

Пойтахтимиздаги Халқаро маданият карвонсаройида ёш мусаввира Дилором Мамедованинг шахсий кўргазмаси очилди. Бу Диломромнинг учинчи кўргазмаси бўлиб, унда 150 дан ортиқ графика ва рангтасвир асарлари намойиш этилмоқда. Мазкур кўргазма аввалгиларини такрорламайди. Асарлар орасида янги композициялар, кўзни толиқтирмайдиган ранглар, графикада ишланган ўзига хос манзараларни кўрасиз.

Дилором мамлакат бўйлаб саёҳат қилиб, Хива, Бухоро, Самарқанд, Жиззах, Бурчмулла, Чорвоқ манзаралари ҳақида асарлар яратди. Айниқса, Чорвоқ ва Бурчмулла манзаралари табиийлиги, ранглар мутаносиблиги билан томошабинни ҳайратга солади.

Мусаввира ўз устида ишлайди, изланади. Унинг қисқа муддатда ўтказган учта кўргазмаси ана шу ижодий меҳнат самарасидир. Биз машаққатли ижод йўлида Дилоромга омад тилаб, рангтасвир оламида янги мўъжизалар яратишини кутиб қоламиз.

САРВАРА

Кўргазма залларида

Журналларни варақлаганда...

«ТЕАТР» 2006, 4

Журналнинг ушбу сони ижодкор зиёлиларнинг Қорақалпоғистонда бўлишига доир ранг-баранг фотосуратлар билан очилади. Президентимизнинг "Аҳоли ўртасида олиб борилаётган маънавий-маърифий ва тарғибот-ташвиқот ишларининг таъсирчанлиги ва самарасини оширишга қаратилган қўшимча чоратадбирлар дастури тўғрисида"ги қарорига биноан Ўзбек Миллий академик театрининг бир гуруҳ санъаткорлари Қорақалпоғистонда бўлиб, театр ихлосмандлари, турли касб эгалари билан қизиқарли суҳбатлар ўтказдилар. Журналда Ўзбекистон халқ артистлари Муҳаммадали Абдуқундузов, Эркин Комилов, хизмат кўрсатган артист Тоҳир Саидов ҳамда актриса Феруза Бобоёроваларнинг сафар таассуротлари эълон қилинган.

Санъатшунослик доктори Сарвиноз Қодированинг "Ўзбек саҳнасида ғарб классикаси", Алишер Навоий номидаги Наманган вилоят мусиқали театри адабий-бадиий бўлими мудири Лутфиддин Ғаффоровнинг "Мўътабар даргоҳ", Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби Умарали Норматовнинг "Қодирий мўъжизаси", профессор Собир Мирвалиевнинг "Адиб драматургияси" сарлавҳали мақолалари театр ихлосмандларига манзур бўлади, деган умиддамиз.

Журнал саҳифаларидан, шунингдек, Эркин Усмоновнинг таниқли телережиссёр Маҳкам Муҳамедов билан қилган суҳбати, атоқли санъаткорлар Охунжон қизиқ, Шукур Бурҳон ва Саодат Қобулова ижодига доир мақолалар, истеъдодли актёр Эркин Комилов таваллудининг 60 йиллигига бағишланган қутлов ва бошқа ранг-баранг мақолалар ҳам ўрин олган.

Рассом устахонасида

СОМОНЛИ ЛОЙ ФАЛСАФАСИ

Файзулла Аҳмадалиев Чимкент вилоятининг Сайрам қишлоғида туғилиб ўсди. Ёшлигидан сурат чизишга жуда қизиқарди. Унинг орзуси пойтахтга келиб шу соҳада ўқиш эди.

Оиладаги шароит, орада ҳарбий хизмат ва бошқа сабаблар туфайли Файзулла ўрта мактабни тугатиб Тошкентга, ўзи севган ўқишга келолмади. Бироқ Тошкентдаги театр ва рассомлик санъати институти қошида очилган икки йиллик тайёрлов бўлимида ўқишни давом эттирди. Бу ерда таниқли рассомлар Н.Шин, М.Йўлдошев, Д.Имомов, Р.Ризамуҳаммедовлардан сабоқ олди.

Файзулла тайёрлов курсининг биринчи бўлимини тугатиб, институтга имтиҳонсиз қабул қилинди. Таниқли рассомлар Н.Қўзибоев, М.Саидов, Т.Оганесов, В.М.Ковинин ва М.Нуриддиновлардан тасвирий санъатнинг сиру асрорларини чуқур ўрганиб, "Дала шийпонида" мавзуида диплом иши ёқлади. Ўз устида тинимсиз изланган Файзулланинг ижодий меҳнатлари самара бера бошлади. У дастлабки ишлариданоқ, миллий ранг-барангликни яхши ҳис этиб, тасвирий санъатни бутун вужуди билан севувчи рассом эканлигини исботлади. Ўша даврларда яратган "Сайрам соялари", "Косонсой манзараси", "Фарғонада тонг отди", "Армон қуши", "Баҳор", "Мусиқа овози" каби кўплаб асарларида шоирона руҳ, беғубор самимият ва ҳаётий таассуротлар уйғунлашиб, қалб кечинмалари ўз ифодасини топган. "Сайрам соялари" асари муаллифнинг она юртига бўлган муҳаббати ифодаси бўлса, "Фарғонада тонг отди" ҳаётнинг ёруғ ва соялардан иборатлигидан, авлоду аждодлар фалсафасидан ҳикоя қилади.

Рассомликда тафаккур ва тасаввур уйғунлигига эришиш муҳим аҳамиятга эга. Тасаввурни бойитиш учун эса, кўп ўқиш, изланиш ва кузатиш лозим. Ф.Аҳмадалиевнинг суратларидаги сирлилик, ўзига хос жозиба, шарқона руҳ томошабинни ўйлашга, фикрлашга ундайди. Унинг асарлари Давлат санъат музейи, Миллий банкка қарашли санъат галереяси, кўргазмалар дирекцияси ва шахсий коллекциялардан ташқари, хорижий музейлару шахсий жамғармалардан ҳам ўрин олган.

2000-йилларда "Илҳом" театрстудиясининг фойесида Файзулланинг "Дарвешнинг юраги" деб номланган шахсий кўргазмаси намойиш этилди. "Дарвешнинг юраги"да табиий тупроқдан ерга спиралсимон шакллар пайдо қилинган бўлиб, чизиқлар орасида Хожа Аҳмад Яссавий бобомизнинг ғазаллари битилган. Композиция ўртасида кўкрагининг чап томонидан зиё таралаётган дарвеш турибди. Чап томонда бир хил шакл ва рангдаги 14 пиёланинг етти донасида бир томондан тўлдирилган шароб камайиб борса, қолган еттитасида биринчисидан бошлаб тупроқ тўлиб бораверган. Мазкур асарга диққат билан боқсангиз, Яссавий бобомизнинг "оби гил" (сув ва тупроқ) фалсафаси ёдга тушади. Ушбу фалсафа бўйича ер юзидаги ҳар бир жонли мавжудот сув ва тупроқнинг уйғунлигидан яралиб, яна тупроққа айланиб кетиши ўз ифодасини топган.

Кўргазмага қўйилган рангтасвир асарларида мойбўёқ ўрнида сомонли лой ишлатилгани томошабинлар учун кутилмаган янгилик эди. Бу, биринчидан, санъатдаги эркинлик натижаси бўлса, иккинчидан, рассом фикрлаш доираси кенглигининг ифодасидир. Сомонли лойдан ишлаган ишлари орасида "Хиваликлар", "Хивада шундай уй бор", "Синчлар", "Кунлардан бир кун Бухорода", "Маҳалладошлар" каби асарлар бор. Унинг "Маҳалладошлар" асари 2003 йили эълон қилинган "Маҳалла йили" кўрик-танловида Гран-при мукофотига сазовор бўлди.

Файзулла ижодининг бошларидаги кўк, мовий ранглардан ташкил топган асарларни унинг ижод оламида ўзлигини излаш йўлидаги биринчи босқич, Шарқ осори атиқалари ва шарқона фалсафа мавзуидаги ижодий ишлари эса иккинчи босқич десак, муболаға бўлмас.

Тошкентда ҳар икки йилда бир марта бўлиб ўтадиган "Тошкент-Биеннале" халқаро кўргазмасида Файзулланинг инсталяция йўналишида яратган "Сардоба — Умар Ҳайём юлдузлари" асари мутахассисларнинг баҳс-мунозарасига сабаб бўлди. Мутлақо шарқона руҳдаги ушбу лойиҳада барча унсурлар рамзий ва шартли бўлиб, унда инсон умрининг нақадар қисқалиги ва муаллиф хотирасида ўчмас из қолдирган инсонлар хотираси ўзига хос шаклу шамойилларда ифодаланган. Аслини олганда, сардоба қадимда сувсиз жойларда, карвон ўтадиган йўл ёқаларида гумбаз шаклида қурилган ва кириб-чиқадиган эшиги бўлиб, ўртада сув йиғилиб турган. Сардоба суви келиб-кетувчилар учун оби ҳаёт вазифасини ўтаган. Кимдир бу ҳаётга келиб тириклик булоғидан тўйиб-тўйиб ичиб кетса, яна кимдир бир-икки ҳўплам ичади, бошқа биров бу лаззатдан мутлақо маҳрум. Ушбу асарга боқиб туриб ҳар кимга ҳар хил қисмату ҳар кимга ўзига яраша насиба, деган оддий ва ҳаётий ҳақиқатни англайсиз.

Бобониёз ҚУРБОН

Саид АНВАР

УЙ ЁНДИ, ҲАНГОМА ҚОЛДИ

Муҳиддин қизиқ фақат бир марта айтган, аммо икки киши эшитган ҳангома

Муҳиддин қизиқнинг уйига ўт тушибди, деб эшитдик. Борсак, ҳақиқатан ҳам уйлари ёниб кулга айланибди.

Муҳиддин акани култепалар орасида сигарет чекиб юрган ҳолда учратдик.

— Ие, бормисизлар! — деди қизиқ сигаретини бир четга отиб, очиқ чеҳра билан биз томон юраркан. — Э-э-э! Кеча келмадиларинг-да, роса томошани кўрардиларинг! Янги ҳовли олгандик. Шуни кутиб тургандай набиралик ҳам бўлдик. "Қуллуқ бўсин, муборак бўсин! Қўшалоқ байрам бўлиб кетибди, табриклаймиз!" дейишиб, бақдан қўни-қўшнилар чиқди, ақдан қудалар келди, ошна-оғайнилар йиғилди — тўйга айланиб кетди. Уйда одам, айвонда одам, ҳовлида одам, ҳаммаёқ одам! Вей, радиода эълон қилиб ҳам бунча одамни тўплаб бўлмайди.

Қайси бир барака топкур айтиб қўйган экан, маданиятдагилар ёппасига келишди. Эшитадиганлардан ашула айтадиганлар кўп-ей! Биттаси қўшиқ эшитаман, деб қулоғини динг қилса, саккизтаси унга қараб ашула айтяпти!

Бир вақт қарасам, қўшиқчилар келиб эшитаётганларнинг пешонасига пул қистириб кетяпти:

— Барака топинг! Қулоғингизга Худо сабр берсин! — деб.

Эртаматан соат саккизда бошланган "тўй" кечаси соат ўнда тугаса-я! Битта чақалоқни "ювиш" маросими яқин ўн беш соат давом этса-я! Шундаям одамларни тўйдириб бўлмади-вей! Тонг қоронғусида келволиб, ярим кечагача хўп тортган, умримда кўрмаган "қадрдон"ларим "Эрталабгача давом эттирамиз, тўй — тўйдек бўлсин!" деб туриб олишди.

Бола-чақаларга:

— Дераза-эшикларни ёп! Дарвозани тамбала! Булардан ё қочиб қутиласан, ё ўлиб! Ҳамманг машина чиқ! — дедим.

Қочиб қутилдик-да!

Оққўрғонга шундай етиб келиб, бир пиёла чой хўплаб, "Худога шукур!" деб турсак, Янгиқўрғондан биттаси ҳовлиқиб келди.

— Муҳиддин ака, уйингиз куйди, уйингиз куйди! — дейди ўзини босолмай.

— Э, сенга хабар кечроқ келибди, уйим эрталабдан буён ёниб ётибди! — дедим бепарво.

— Э, ака, унақа эмас, ўт-олов тушди уйингизга! Аламазак бўлиб ёняпти уйингиз! — дейди азза-базза.

— Эрталабдан кечгачагиси каммиди? — деб Янгиқўрғонга келсак, вей, уйимиз ёняпти!

Шунақаям аламазак бўлиб ёняптики, бир чақиримдан кўринади-вей!

Бизнинг уйдан чиққан алангадан бутун Янгиқўрғон ёришиб кетибди!

Одамларни айтинг, уйимиз атрофига кўчиб чиқишган ҳаммаси. Бир-бирига гап маъқуллаб ётишибди:

— Ў-ў-ў! Айвоннинг ёнишини қара, айвоннинг! Ёғочлари қуриб-қақшаб роса ёнадиган бўлиб турган экан-да ўзиям!

— Э, булар российский ёғочларда, елими бор, шунга зўр ёнади!

— Ҳозир том қулаб тушса керак!

— Қулаб, қўшниникига тушса, томошанинг каттасини ана унда кўрасан!

Бир хотин бешикдаги боласини кўтариб чиқибди.

— Алангани кўр, Оловиддин, алангани! Яхшилаб кўрвол, катта бўлганингда гапириб юрасан! — деяпти боласига.

Юролмайдиган битта кампирни иккита ўғли аравачада олиб келишибди.

— Катта ёнғинларни кўрмай ўтиб кетаманми, дегандим, беадад шукур, шунисига ҳам етказди! — деб юзига фотиҳа тортиб ётибди кампиршо.

Ҳаммаёқ одам, аммо бирортаси оловга бир пақир сув сепай демайди!

Тўғри-да, шундай катта томошани бузиб бир ками сув сепиб юришсинми?!

Беш мингтача одам маза қилиб томошани кўриб тургандик, чинқириб ўт ўчирадиган машиналар келиб қолди!

— Шундай гўзал томошанинг белига тепишди! — деб турсам, уч-тўрттаси машинадан шошиб тушди. Одамларни туртиб-суртиб олдинга ўтишди.

— Ановини қара-я! Мана буни ёнғин деса бўлади! — деди биттаси, оловни томоша қиларкан. Барака топкурлар умрларида ёнғинни кўришмаган шекилли, шошилинчда сув олиб келиш эсларидан чиқиб қолибди!

— Ташвиш қилаверманг, — деди бошлиғи. — Учкўприк, Бағдод, Данғара туманларининг пожарний командаларига хабар бердик, ажабмас сув билан келиб қолишса! Уларам қуруқ келса, Наманган ё Андижонгага қўнғироқ қиламиз!

Қиёмат томоша бўлди-да ўзиям!

— Ҳа, ёмон бўлибди, ёнмаган ҳеч нарса қолмабди! — дедик.

— Ие, нимага ҳеч нарса қолмас экан? — Муҳиддин ака қўллари билан пўписа қилди. — Одамларга бир умр эсларидан чиқмайдиган воқеа қолди! Муҳиддин аканинг уйи ёнганда палон бўлганди, пистон бўлганди, дейишиб ҳали буни неча йиллар гапириб юришади-ю! Бола-чақаларига ҳам айтиб беришса, тарих бўлиб турибман-у.

Муҳиддин ака ҳовлининг ўнг томонида ёнғиндан омон қолган кичкинагина ошхона томонга ишора қилди:

— Кетдик, бундай тарихий воқеани ювмаса бўлмайди!

Ҳажвия

ОРҚАДАГИ ОДАМ

— Кеча шундай маза қилдим, оҳ-оҳ-оҳ!

Соат олти бўлиб — иш вақти тугашини кутиб ўтирган Қулматжон ака Жасурнинг гапларини эшитиб, ўқиётган журналини тарсиллатиб столга ташлади. Бугун эшитаётган бўлса экан бу гапларни. Худонинг берган куни шу гап.

Жасуржон деганлари ўзи яхши бола. Битта айби, тез-тез «дом»ларга бориб туради. У ерда бўлган «иш»ларни оғиз кўпиртириб мақтайверса, фаришта ҳам йўлдан озар экан.

— Мақтайвермасдан, мениям обориб, бир кўрай! — деб юборди Қулматжон ака бир гал.

— Сиз... борасизми? Сиз-а? — Жасур ажабланганини яширмади. — Унақа ерларга... эркаклар боради.

Қулматжон аканинг жони ҳалқумига келди.

— Бизам эркак! — деди столга жиддий муштлаб.

— Пакет қилиш қўлингиздан келадими? — Жасур қувлик билан сўради.

— Қанақа пакет?

— Битта қоғоз халтани оласиз, икки кило гўшт, бир жуфт коньяк, бошқа майда-чуйдаларни соласиз, бўлди — шу.

— Ўша пакетингниям қиламан! — деди Қулматжон ака кескин.

— Бўлмаса сиз пакетни тайёрлаб, хонангизда кутиб туринг, икки соатдан кейин борамиз.

— Вей, ука, элликка боряпман, пакет кўтариб юрсам бўлмас... Пулини берай...

— Йўқ, расми шунақа. Борадиган одамнинг ўзи қилиш керак. Бўпти ҳали учрашамиз.

Гўшт масаласи осонгина ҳал бўлди. Таниш қассоб Қулматжонга икки кило гўштни тортиб, ўраб берди. Сотувчи қиз конякка қўшиб ширинлик ҳам олиш кераклигини эслатди. Бозор битди, аммо пакет унга бомбадай кўрина бошлади. Сейфга сиғмади. Стол остига яширди.

Жасурдан бўлса дарак йўқ!

Бу орада қоронғи тушди. Хонанинг чироғини ёқса, «Кечқурун нима қилиб ўтирибсиз?» дейдиганлар чиқиб қолади, ёқмай деса, Жасур «Кетворибсиз», деб ўзи сурвориши мумкин! Уфф! Қайдан ҳам шу икки оғиз сўзни айтди-я!

Кўнгли ғаш бўлиб турганида Жасурнинг овози эшитилди.

— Нимага чироқни ёқмай ўтирибсиз? Кетдикми?

— Ановини, ановини... — Қулматжон ака қўрқа-писа стол остига имлади. — Сен олволгин.

Олдинма-кетин йўлга тушишди. Қулматжон акага нима бўлди, ўзиям ҳайрон: текис йўлдаям туртиниб юраяпти. Жасуржон бир жойда тўхтаганди, ўзини унга уриб олди. Қандайдир кўп қаватли уйнинг олдига келишди.

— Пакетни ушлаб туринг, мен кириб, билиб чиқаман, уйида борми-йўқми, кейин сиз кирасиз, — деди Жасур ва ичкарига кириб кетди.

Қулматжон ака бироз кутиб турди. Юрагига ғулғула тушди. Орқада кимдир, томоқ қиргандай бўлди. Қарашга ботинолмай дуч келган томонга юра бошлади. Орқадаги одам ҳам изма-из келаверди. Биринчи «дом» ортда қолди. Иккинчиси ҳам... Орқадаги одам бостириб келарди.

— Ким бўлди экан? Бир қараб кўрсинми? Секинроқ юрса, ўтиб кетармикан? Ўтиб кетаётиб юзига қараб, «Қулматжон ака, пакет кўтариб олиб бу ёқларда нима қилиб юрибсиз?» деб қолса-чи!

Учинчи, тўртинчи дом ҳам тугаб, дала бошланди. Аммо орқадаги одам ортидан қолмай келяпти. Таваккал деб қоронғуга ўтиб тўхтади.

"Амаки!" деган товушни эшитиб, бир қалқиб тушди. Сал ўзига келгач, олдида етти-саккиз ёшлардаги бола турганини илғади.

— Жасур амаким билан келган одам сизми?

— Ҳа-ҳа-ҳа! — деди сал ўзига келиб.

— Пакетни бераркансиз?

— Пакетни? Мана, мана, — деди шошиб ва уни боланинг қўлига тутқазди.

— Амаки, — деди бола пакетни маҳкам қучоқлар экан.

— Ҳа?

— Жасур амаким айтди, кетаверарк ансиз!

Дунё—кенг...

"ХАВФСИЗЛИК ҚОИДАЛАРИ"

Кейинги йилларда олимлар инсоннинг иммунитетига асабийлик, жазавага тушишлар жуда қаттиқ салбий таъсир кўрсатишини кўплаб илмий далиллар билан исботлашмоқда.

Италиялик психологлар ҳатто "оғир душанба" синдроми, деган тушунчани ҳам илмий муомалага киритишди. Уларнинг таъкидича, душанба кўпчилик учун ишга фаол киришишда жиддий қийинчиликлар туғдиради.

Яқинда Италияда меҳнат қобилиятининг пасайишига олиб келадиган "руҳий тушкунлик"ни, "кайфият йўқлиги"ни бартараф этишда омил бўладиган тавсияларни ишлаб чиқишга бағишланган миллий анжуман ўтказилди. Мутахассислар йиғилганларга иш жойида ҳар қандай нохуш ҳолатлар, асабийликлардан сақланишнинг йўл-йўриқларини, яъни "хавфсизлик қоидалари"ни тавсия этишди. Улар, биринчи галда, ҳар бир ходим иш жойига худди ўзининг уйида қарагандай эътибор билан муносабатда бўлиш зарурлигини уқтиришди. Ходимнинг иш жойи саранжом-саришта, қулай бўлиши даркор. Албатта, деворда унга завқ берадиган манзара тасвирланган картина, яхши кўрадиган кишисининг фотосурати илинган бўлиши лозим. Шунингдек, столида бирор-бир қизил рангли предмет туриши керакки, унга қараганида ходим қувватланади.

Италиялик психологлар ҳар бир ходим иш жойида чоғроқ "бўш майдон" қолдириши — шу жойда "бир неча дақиқа ором олиш имкони" бўлиши лозимлигини ҳам тавсия этишади. Ҳафтада иккиуч марта ҳамкасблардан холи, ёлғиз тушлик қилиш ҳам асабларга имкон қадар дам бераркан. Танафус пайтида қисқа муддат ёлғиз сайр қилиш руҳан сокинлик, хотиржамликка омил бўлади, дейишади мутахассислар.

Иш жойида соатлаб ҳаракатсиз ўтирмаслик, ўз иши билан алоқадор воқеаларни эслаб ҳазил қилиш ёки электрон почта орқали кулгили номалар йўллаш асаб толиқишларининг олдини оладиган ғоят самарали воситалардир. Иш жойидаги, хонадаги қувноқ кайфият асабийликка қарши энг кучли "дори". Шунингдек, ишда қулай кийим-кечакда, пойафзалда бўлиш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Аксарият ҳолларда ноқулай кийимда бўлиш ҳафсаласизлик ва тез чарчаб қолишга сабаб бўлади.

Италиялик психологлар тавсия этган яна бир муҳим маслаҳатга кўра, имкон борича иш жойидаги, идорадаги иш куни давомида йиғилган муаммоларни ўша жойнинг ўзида "қолдириш" лозим.

МИЛЛИОНЕРЛАР РЎЙХАТДАН ТУШИБ ҚОЛДИ

Forbes журнали бой-бадавлат америкаликлардан тўрт юзтасининг рўйхатини эълон қилди. 2006 йилнинг бойваччалари орасида миллионерларга жой топилмади — бу рейтингнинг бутун тарихида биринчи марта рўйхатда 1 миллиард доллардан кам бўлмаган мол-мулк эгалари исм-шарифлари қайд этилди.

Тўрт юз нафар энг бой кишининг 2006 йилги жами маблағи 1,25 триллион долларни ташкил этди. Бу 2005 йилдагидан 120 миллион кўп.

Рўйхатнинг бошида ҳали ҳам Microsoft асосчиси Билл Гейтс турибди. Forbesнинг маълумотига кўра, энг бадавлат бу америкаликнинг бойлиги 53 миллиард долларга баҳоланган. Гейтс ўз бойлигини 2005 йилдагига қараганда 2 миллиардга оширган. Иккинчи ўринни банд этган инвестиция магнати Уоррен Баффет 46 миллиард долларга эга. Ўтган йил у маблағини 6 миллиард долларга кўпайтирган.

Учинчи ўринда кетаётган 73 ёшли Шелдон Аделсон Лас-Веласдаги қиморхона ва меҳмонхоналар хўжайини. Унинг бойлиги 20,5 миллиард долларга тенг. 2005 йили у 11,5 миллиард доллар билан атиги ўн бешинчи ўринда эди. Тўртинчи поғонада Oracle хўжайини Лауренс Жозеф Эллисон турибди. Унинг мол-мулки 19,5 миллиард долларни ташкил этади. У ўтган йили 2,5 миллиард доллар фойда кўрган.

Энг бой бешта америкалик рўйхатининг сўнгги қаторини Билл Гейтснинг ҳамкори Пол Аллен банд этган. Microsoft асосчиларидан бири бўлмиш Пол Аллен 2006 йили 16 миллиард доллар ишлаган бўлса-да, 22,5 миллиард доллар бойлиги билан учинчи ўриндан бешинчи поғонага тушган.

Герберт КЕМОКЛИДЗЕ

ЯНГИ ТАРТИБ

Троллейбус бошқармасининг бошлиғи мени ишга қабул қилар экан, деди:

— Бизда тартиб шунақа: гап пулда эмас. Сиз ҳайдовчи сифатида одамларни ташиётганлигингизни ҳамма вақт ёдда тутишингиз керак. Улар сизнинг троллейбусингиздан тирик, соғлом, айни пайтда нима биландир бойиган ҳолда тушишлари керак.

Ишга киришишдан аввал бутун тун бўйи шаҳар тарихини ўқиб чиқдим, диққатга сазовор жойлар ҳақида ёзилганларни ўргандим ва биринчи кунданоқ микрофон орқали билимларимни йўловчилар билан ўртоқлаша бошладим.

Бир ой ўтгач бошлиқ мени ҳузурига чақиртирди ва деди:

— Устингиздан шикоятлар туша бошлади. Йўловчилар ҳар куни бир нарсани такрорлаётганингиздан норози бўлишяпти. Бундан ташқари, битта тарихчи профессор, сизнинг гапларингиздаги ноаниқликлар ҳақида бутун бошли рўйхат юборди. Ахборотларингизни янада ранг-баранг қилиш керак. Диққатга сазовор жойлардан бошқа мавзулар ҳам бор-ку.

Кейинги куни мен йўловчиларга шеърлар ўқиб бердим, мода янгиликлари ҳақида ҳикоя қилдим, эски диванга янги қоплама тортиш бўйича маслаҳатлар бердим. Ҳамма жуда диққат билан эшитди.

Бу мени руҳлантирди. Репертуаримни ҳар куни янгилаб бордим. Хотиним билан қандай танишганим ҳақидаги ҳикоя йўловчиларда алоҳида қизиқиш уйғотди. Троллейбус бошқармасига хатлар кела бошлади. Одамлар оиламизга, аҳил-иноқлигимизга қизиқа бошлашди. Суратим "Ҳурмат тахтаси"дан ўрин олди. Лекин ҳамма нарсанинг чегараси бўлади. Мен йўловчиларимга билганларимдан кўра кўп ҳикоя қилиб юборганимни ҳис қилдим. Йўловчилар ҳам буни билиб қолишди. Тез орада бошлиқ ҳузурига чақиртирди.

— Сизга нима бўлди ўзи, — деди у таъна билан, — илғорлар сафида юрган эдингиз, яна шикоятлар бошланди. Ўтган куни шеърлар муаллифларини чалкаштириб юборибсиз, кеча эса қуюшқонга сиғмайдиган латифа айтибсиз. Яхши эмас.

— Материал етишмаяпти, — ўзимни оқладим мен, — шундоқ ҳам бутун бўш вақтимда шеърлар ёдлайман, журналлар ўқийман. Хотиним ажрашишга ариза бераман деб қўрқитяпти.

— Ҳечқиси йўқ, ўрганиб қолади, — мени тинчлантирди у, — сиз ҳаракат қилинг, янгилик ўйлаб топинг.

Мен туни билан ўйланиб чиқдим, эрталаб ярқ этиб калламга янги фикр келди. Иш олдидан кутубхонага чопдим, энг ўқишли романни олдим, уни рул чамбарагига маҳкамладим, паркдан чиқибоқ овоз чиқариб ўқиб бошладим. Мен ҳис-туйғулар билан, ҳар хил овозларда, маънодор узилишлар қилиб тўппончанинг варанглаши, илоннинг вишиллаши, қурбонларнинг қўрқинчли қийқириқларини образли ифодалаб ўқидим. Роман ўзига тортарди. Шу тариқа мен иш кунининг қандай тугаганини ҳам билмай қолдим. Бошқармага қайтгач, йўловчилар бирорта ҳам чипта йиртмаганликларини билиб қолдим. Асабийлашиб бошлиқнинг хонасига кирдим.

— Қаранг-а! — қичқирдим мен чипта ўралган ғалтакни айлантириб. — Йўловчилар менинг ўқишимга шунчалик берилиб кетишибди-ки, ҳеч ким чипта олмай — ҳаммаси қуён бўлиб қолишибди.

— Э-ҳа, охири келдингми, азизим, — силлиққина деди бошлиқ. — Телефон қўнғироқлари қулоқни қоматга келтирди-ку! Нега сен бутун кун давомида эшикларни очмай, бўш юрдинг? Бизда бунақа келишув йўқ эди-ку. Бўлди энди, етади. Эртадан бошлаб янги — камроқ гап, кўпроқ иш тартибига ўтамиз.

Русчадан Ҳабиб СИДДИҚ таржимаси

«ШЧ» маслаҳатхонаси

АГАРКИ, ҚЎШНИНГИЗ...

* * *

Агарки, ён қўшнингиз радио ёки телевизорини варанглатиб, уйқу бермаса, эрта азонда эшигини оҳиста тақиллатиб, бепул концерт учун чин дилдан раҳмат айтиб қўйишни унутманг. "Бугун ишдан барвақтроқ қайтаман, иложи бўлса, овозини янада баландроқ қилиб қўйсангиз яхши бўларди-да, қулоқ сабил сал оғирроқ", деб қўйишни ҳам унутманг.

* * *

Агарки, сиздан бир қават юқорида турадиган қўшнингиз пастга сув оқизиб, шунча сарф қилиб таъмирлаган уйингизнинг расвосини чиқарса, эртасидан кечиктирмай уларни, яна иккита қўшнингизни таъмир ишлари тугаганлиги муносабати билан зиёфатга чақиринг. Юқори қўшнингизнинг елкасига зарбоф тўн ташланг. Хотинингиз минғирлашни бошласа, оғзини бир амаллаб юмиб турасиз.

* * *

Агарки, қўшнингизнинг зоти паст кучукчаси тинимсиз акиллайверса, тушликда қовурилган жўжа тановул қилинг-да (Янгийўлники бўлса янада яхши), суякларини олиб келиб олдига ташланг. Еган оғиз уялар деганларидек, бир зум бўлса-да овози ўчади. Бордию чўнтагингиз кўтарса, бутун жамоага жўжа кабоб олиб беринг — шунча суякни ейман, деб бўкиб ўлиши ҳеч гап эмас.

* * *

Агарки, қўшнингиз балконида товуқ боқса, сиз худди шу жойда тулки бола асранг. Нима бўлишини кейин билиб оласиз.

* * *

Агарки, қўшнингиз почта қутисидан сиз обуна бўлган адабиёт газетасини олиб, сиздан олдин ўқишга тушса, безбетлик қилиб, қайтариб бермаса, кейинги йили бир эмас, икки-уч нусхага обуна бўлинг, учаласини бирваракайига ўқийман, деб кўзлари тешилиб кетсин.

Турсунбой АДАШБОЕВ

ҲИММАТ

Ҳар гал борсам қишлоққа
Қалбим кетар тозариб,
Қофиялар чақмоқдай
Эркин қанот ёзади.
Чойга чорлар тоғамлар
Жавдар нонни ушатиб,
Кўзим кийик шохидаги
Қамчи софга тушади.
Тоғамнинг айтар сўзи
Аниқ руҳ — сиёғидан,
— Ажабо, қамчи даста
Кийикнинг туёғидан?!.
— Саночсойда бир чол бор,
Асли исми Норбобо.
Ҳайитбой, — дер эл уни,
Соч-соқоли қорбобо.
Ориятли, покдомон,
Канда қилмас рўзани.
Нўйғутлар уруғидан,
Сал ўжарроқ — дўзали.
Тоғликка хос ҳунари,
Эгар ясар, қўм тикар.
Ўрмадўз қамчи ясаб,
Пўстинларни жўн тикар.

* * *

Улкан мешга ўхшайди,
Чор тарафдан Саночсой.
Тўрт овулнинг чорваси,
Боқилувчи сўлим жой.
Бобонинг қўналғаси
Ўзига хос Дўнгбулоқ.
Ўн тутунли маҳаллага
Жуда қулай, ўнг булоқ.
Норбой ёлғиз фарзанддир,
Ота билан онадан.
Чегаранинг ўзи йўқ,
Ўнта аҳил хонадон.
Уйланмади Ҳайитбой,
Ўзи шуни хоҳлади.
Чолу-кампир ўтишди
Кўкка ўрлаб оҳлари...
Сабабини билолмай,
Ҳамон ҳайрон ёш-қари.
Аёл тўпин Ҳайитбой
Тўйда борар бошқариб.
У ҳамиша дарёдил,
Эмин-эркин, кенг яшар.
Баъзи қитмир Норбойни
Хотинларга менгзашар.
Сабаб, элнинг оғзига
Элак тутиб бўлмайди,
Ғийбатчидан эзгулик,
Савоб кутиб бўлмайди.
Дўнгбулоққа ёндошдир,
Қишлоғимиз кўраси.
Шу боисдан биз ёқдан
Унинг дўсти, жўраси.
Таъмирлаймиз йил сайин,
Хўжалик саройларин.
Сўнг, суваймиз бобонинг
Отхонасин, томларин.
Асло дариғ тутмайди
Қази, қулчатойини,
Баъзан қўмсаб қоламиз
Кийик ўтли чойини.
Қуралар таъмирлангач,
Нуқта ҳам қўяр бўлдик.
Хўжалик ҳисобидан
Бир новвос сўяр бўлдик.
Бу воқеа аслида
Қуйидагича юз берган—
Ошпаз сўраб борганда
Бобо болта, туз берган.
Кейин билсак, ўшанда,
Хатога юз тутибмиз.
Норбобога насиба
Беришни унутибмиз.
Шу кун шайтон озғириб,
Бизларни ғафлат босди.
Рости гап оқибатни
Қилибмиз оёқ ости.
Ғурурли чол илинжни
Бошдан ҳавола қилиб.
Хуфтон намозидан сўнг
Тангрига нола қилиб,
Пинакка кетган экан
Ёстиғи ён бошида,
Тонгда недир дупурган
Япасқи том бошида.
Бобо чиқса тепада
Кийик сергак турибди.
Ўнг оёқдан ўқ еган,
Оқсоқланиб юрибди.
Чолни кўрган жонивор,
Ўзин урди қўрага.
Ҳайриятки атрофи
Четан девор — ўралган.
Ўқириқни бир нави
Илинтирди шохига,
Яраттан ёрлақаса
Омад боқар гоҳида.
Бир коса шўрвани-ку,
Кўзимиз қиймаганди.
Чол кийик гўшти билан
Бизларни сийлаганди...

* * *

Ҳайит куни Норбобо
Ҳимматни ортиқ қилган,
Менга ушбу қамчинни
Беминнат тортиқ қилган.

Ж.Мирзо чизган суратлар.

"БУРГА ТЕПДИ"...

Жигарранг қашқа бургани,
Қўш туёғин тақалаб.
Совутардим тонг чоғида,
Тулпорқўлни ёқалаб.
Итдан чўчиб, кайфи учиб,
Беҳосдан тўнғирчоқлаб,
Ўтлаб юрган нор Туяни,
Ёнбошига тепди чоғлаб.
Мен ўмбалоқ ошиб тушдим,
У айғирдай кишнади.
Сўнг, Норматнинг эшшагини,
Нақд сонидан тишлади.
Буни кўриб бир буқанинг
Ғазаби тошиб кетди,
Бургага тенг келаман деб,
Қайрилиб боши кетди.
Бўри эса олазарак,
Паналаб қочди ўрга.
Олти киши олти ёқдан,
Тушовлаб олдик зўрға.
Бу нотавон қадимда ҳам,
Кўп ташвиш солса керак.
"Бурга тепди" деган нақл,
Ўшандан қолса керак...

Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги вазирнинг биринчи ўринбосари Бахтиёр Сайфуллаевга отаси **САЙФУЛЛА ҳожи отанинг** вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор этади.

«Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси Маданият ва спорт ишлари вазирининг биринчи ўринбосари Бахтиёр Сайфуллаевга отаси **САЙФУЛЛА ҳожи отанинг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: "ШАРҚ" НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-50
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 133-49-93 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 136-58-55
Санъат бўлими: 136-56-48 Назм ва наср бўлими: 136-56-48

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Таҳририятга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи муҳаррир — Аҳмад ОТАБОЕВ
Саҳифаловчи — Байрамали МУҚИМОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 21.00.

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 058-рақам билан рўйхатга олинган. А — 2936. Буюртма Г — 1149. Ҳажми — 5 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ. СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН